

IX წ. საქართველო ზაზაძე. IX წ.

№ 23. კვირა, 3 ივნისი 1901 წელს. № 23.

გაზეთის ფასი: ერთი წლით თფილისში 7 მან., ნახევარი წლით 3 მ. 50 კ., თფილისის გარეთ ერთი წლით 8 მან., ნახევარი წლით 4 მან., სამი თვით 2 მან., თითო ნომერი - სამი შაური.
სკლას მოწერა მიადება: თფილისში - «წერა. კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების» კანცელარიაში. და «კვალის» რედაქციაში, საპორტის ქ., № 15.
ტელეფონი № 734.
ფოსტის ადრესი: Тифлисъ, редакція „КВАЛИ“.

შინაარსი: ჩვენი დღევანდელი პრესა ნ. ყორღანისი. — შინაური მიმოხილვა. — სხვა-და სხვა ამბები. — ყორღანისი. — წერილი ბათომიდან. — რუსეთის ცხოვრება. — წერილი ციმბირიდან გოგოლაძისა. — საზღვარგარეთ. — ნაწევრები, თომაშვილისა. — ცნობის მიღება ან. ჩეხოვიდან. — ქართული საერო პოეზია (შემდეგი) ი. გომართლისა. — თბილისის სათავად-აზნაურო ბანკის რწმუნებულთა კრება ი. წ-სა. — განცხადებანი.

ჩვენი დღევანდელი პრესა.

II.

როგორც პირველ წერილში ვთქვი, „ცნობის ფურცლის“ რედაქციამ ამ ნახევარი წლის განმავლობაში ვერც ერთი პრინციპიული წერილი ვერ მოგვცა და მით თავისი უპრინციპობა აშკარათ დამტკიცა. სამაგიეროდ, მას მიეშველა ბ. არ. ჯორჯაძე და რამდენიმე წერილში მან აღძრა ჩვენი „საჭირ-ბოროტო კითხვები“. ის ერთობ პირდაპირი და გულ-აზლილი მწერალია. ამბობს მხოლოდ იმას, რასაც ფიქრობს და სრულიად არ მეცადინებთ თავის აზრს რაიმე სისტემატიური გამოხატულება მისცეს. ამიტომ ერთ და იმავე კითხვას მრავალჯერ უბრუნდება და ხშირათ სხვა-და-სხვა ნაირათ სწყევტს. ასე, რომ ჩვენ არ ვიცით მეორე მწერალი, რომელსაც იმდენი ლოდიკური ნახტომები და წინააღმდეგობა ჰქონდეს, რამდენიც ბ. ჯორჯაძეს მოეპოვება. ასეთი უსისტემო ნაწერების დახასიათება ყოველთვის ძნელია და თუ მაინც არ მოეშვებით, პირველ ყოვლისა საჭიროა თვით თქვენ შეიტანოთ სისტემა, მწერლის გაბნეულ-გამოძნეული აზრები ერთ ძაფზე აასხათ და მით მისი ღირსება ნაკლებდებოდეს ნათელჰყოთ. სწორედ ასეთ ღოსტაქრობას მოითხოვს ბ. ჯორჯაძის წერილები და ამას მით უფრო სიამოვნებით ვტყვირთულობთ, რომ გვეძლევა მიზეზი ერთხელ კიდევ გამოვთქვათ ჩვენი შეხედულობა ზოგ საღარო კითხვების შესახებ.

ბ. ჯორჯაძე თავის პირველ წერილში ჩვენს საზოგადოებას ჰყოფს ორ პარტიათ: „ერთის მხრით, ერთი ნაწილი ჩვენის საზოგადოებისა, ძველთა გმირთა მოგონებით გატაცებულნი, ოცნებობს წარსულის ცხოვრების შესახებ და, თვალზე დახუჭილს, არა სურს დაინახოს რთული პირობები თანამედროვე ცხოვრებისა, თავს არ იტყვიებს აწინდელის წეს-წყობილების უთანხმოების ასაკილებლათ, და ასე კი შეუძლებელია ნორმალური წარმატება ჩვენი ერისა. მეორეს მხრით კი, ჩვენი ახალდაბადებული ეგრედ

წოდებული „მესამე დასი“ საქართველოს ორ კლასათ ჰყოფს და ამბობს ამ კლასათა შორის ეკონომიური განხეთქილება არსებობსო, რის გამოც მათ აწავითარა საერთო ინტერესები არა აქვთო. ეს დასი იმის ცდაშია იდეოლოგიურათ შექმნას განკერძოებული კლასები და ეს მისი ცდა ეწინააღმდეგება ხშირათ ქართველი ერის ნამდვილ ინტერესებს“ (№ 1358).

აქედან ცხადია, ბ. ჯორჯაძე იწუნებს როგორც კონსერვატორთ, ისე დემოკრატთ და მით თვითონ მეცადინებდს რაღაც შუათანა პარტია შექმნას. ვითომ-და თუ კი პირველი და მესამე დასი არსებობს, რატომ მეორე დასი არ უნდა გამოიჩეკოსო, და აი, ბ. ჯორჯაძესაც ამ საქმის მეთაურობა მოუსურვებია. რა სახისაა ეს მის მიერ შეზავებული „კონსერვატიულ-დემოკრატიული“ (თუ შეიძლება ასე ითქვას) მიმართულება? ამას ჩვენ ადვილათ გავიგებთ, თუ გავითვალისწინებთ მის მიერ „მესამე დასის“ ზემოთ მოყვანილ დახასიათებას. ეს დასიო, ამბობს ის, საქართველოს ჰყოფს ორ კლასათ, რომელთა შორის ეკონომიური განხეთქილებაა, „რის გამოც მათ აწავითარა საერთო ინტერესები არა აქვთო“. მაგრამ ნამდვილათ კი ერთი ვერასოდეს ვერ დანაწილდება ისე, რომ ამ ნაწილთა შორის რაიმე საერთო ინტერესი არ იყოს. რაკი ეს ასეა, ბ. არ. ჯორჯაძესაც საქმე გაუადვილდა, მონახა „საერთო ინტერესები“ და გამოაცხადა, აი თქვენ როგორი ბრძმები ხართ, ამ აშკარა ფაქტსაც ვერ ხედავთო. აქედან მან შეამუშავა «საერთო ინტერესების» პროგრამა და ეს ახალ პროგრამათ გამოიტანა.

* ავტორი ამ პარტიას უწოდებს «ბურჟუაზიულ-ეროვნულს» და თან ხსნის: «ჩვენ ვამბობთ იმ პირთა შესახებ, რომელთა იდეალი ძველი ფეოდალური საქართველოა. მაგრამ ვინ არ იცის, რომ ბურჟუაზია და ფეოდალიზმი ერთმანერთს ძირიანათ ეწინააღმდეგებან და ვინც მათ ერთმანერთში ურევს — წარმოდგენაც არა აქვს არც ერთზე. განა შეიძლება ფეოდალს ბურჟუა დაეარქვათ და ბურჟუას ფეოდალი? კარგია ვიცოდეთ, ბ. ჯორჯაძე რა მოსაზრებით აბრუნებს ასე უეღმა ისტორიას?»

მაგრამ ერთი ვიკითხოთ: მართლა ვთქვით ოდესმე, რომ ქართველობას „არავითარი საერთო ინტერესი“ არა აქვსო? არა, ეს არასოდეს არ გვითქვამს და, მაშასადამე, ბ. ჯორჯაძის ფანტაზიის ნაყოფათ უნდა ჩაითვალოს. პირიქით, ჩვენ არა ერთხელ გაგვირკვევია, სად არის «საერთო ინტერესები» და სად არა. ჯერ კიდევ 1894 წ. პირველ ჩვენ საპროგრამო წერილებში ვწერდით: „საქართველოს დღევანდელი განვითარება შეიცავს ორ მხარეს, ორივეს აუცილებელს და ერთმანეთთან მჭიდროდ შეკავშირებულს. ნივთიერათ გაჭრთიანება სხვა-და-სხვა კუთხის და ნივთიერათ დაყოფა ქართველი ხალხის. ორივე ხდება აღებ-მიცემობის, კაპიტალის წყალობით. პირველ შემთხვევაში თუ ერთი კრთდება იდეებით კრთუნულ ნიადაგზე, მეორე შემთხვევაში იგივე ერთი ნაწილდება კონომიურათ თვით-ცნობიერების ნიადაგზე“^{*}). როგორც ხედავთ, აქ გამოთქმულია პირდაპირ იმის წინააღმდეგი, რასაც ბ. ჯორჯაძე თავზე გვახვევს. და ეს არ ებატივება მას, მით უფრო რომ თითქმის ყველა წერილში სამშობლო ენის და ლიტერატურის შესწავლის საჭიროებას ქადაგობს და პირველს თვითონ მას არ სცოდნია ეს ლიტერატურა! სამშობლო ლიტერატურის უცოდინარობა ბ. ჯორჯაძის ნიშნობლივი თვისებაა და ამიტომ ხშირათ ისეთ კითხვებს წამოაყენებს და სადაოთ ხდის, რომელიც ჩვენს მწერლობაში კაი ხანია წამოყენებულა და გადაჭრილა.

თავის თავათ ცხადია, რომ სამშობლო ენა, ლიტერატურა, ისტორია—ერთი სიტყვით კულტურა—ის დედაბოძია, რომელზედაც დაყრდნობილია ყოველნაირი პარტია, რა მიმართულებისაც უნდა იყოს იგი. ბ. ჯორჯაძემ კი ეს აშკარა ფაქტი ჩვენ გამოგვაცალა და თვითონ მიისაკუთრა—თქვენ კი არა, ჩვენ ედგავართ ამ ნიადაგზე! და მერე მოყვა ჩვენს რწმუნებას, ყველა ეს ძალიან საჭიროაო! აი ასე თავდაყირა დაგვაყენა ბ. ჯორჯაძემ და მერე შეუდგა თავის საქმეს—საქმეს „მეორე დასის“ შექმნისას.

ავტორი სწერს: ჩვენი „საერთო ინტერესია“ ჩვენი ეროვნობა, ყველა ამას უნდა ვემსახურებოდეთ და დასადასათ დაყოფა უკუვაგდოთო (№ 1416, 1463 და სხვ.). ე. ი. ქართველობა ერთ პარტიას უნდა შეადგენდეს და ერთი პროგრამით (ამ შემთხვევაში ბ. ჯორჯაძის) ხელმძღვანელობდესო. ის რომ ჩვენს მწერლობას იცნობდეს, გაიგებდა, რომ სწორეთ ამასვე სწერდა „ივერია“ ამ ხუთი წლის წინეთ, რამაც დიდი კამათი და აზრთა შეჯახება გამოიწვია. აი „ივერიის“ სიტყვები: მესამოცე წლების მწერლებმა „აღძრეს ერთი დიდი საგანი, ეროვნული თვით-ცნობიერება, ეროვნული თავის დაცვა და განვითარება ერისა ევროპიულ სწავლა-მეცნიერების საშუალებით. დღეს დროთა ვითარების გამო ჩვენ უკვლახნი შეკადგენთ ერთ ზარტას, ერთის აზრით გამსჭვალულს“ და სხ. (1895 წლ. № 15).

ამ ნაირათ, ბ. ჯორჯაძე იმეორებს „ივერიის“ დედა-აზრებს და ჩვენც გვიწვევს გავიმეოროთ ჩვენი მაშინდელი პასუხი. მაგრამ რადგან ჩვენ არ გვიყვარს ბ. ჯორჯაძესა-

^{*}) ის „მათბე“ № 5—ს, „ეკონომიური წარმატება და ეროვნება“, რომლის დედა აზრი მოყვანილი გვაქვს „კვალში“ 1895 წ. № 11 და სხ. წერილი „გაზ. ივერია და ეროვნება“, ის „ავრეთვე კვალში“ 1896 წ. „მესამოცე წლების მოღვაწენი და დღევანდელი ცნობრება“ და სხ.

ვით თავისი თავის მეორება, ამიტომ იმ პასუხზე მკითხველს მხოლოდ მიეუთითებთ („კვალ“ 1895 წ. № 16, 17, 28, 29 და სხვ.) და ისევე განვაგრძობთ ბ. ჯორჯაძის „ახალი“ პროგრამის განხილვას. ამან აღძრა კითხვა ეროვნული, მზგავსათ „ივერია“^{*}, მაგრამ ვერ აგვიხსნა, აქაც „ივერიასავით“, რა არის ეს კითხვა, რას შეიცავს ეროვნობა. ის თავს დასტრიალებს ამ საგანს და მეცადინეობს მის გარკვევაში ხან „ივერია“ დაემზგავსოს, ხან ჩვენ. ავტორი სწერს:

„ეროვნული კითხვა არა არის რა, თუ არ წესიერად წამოყენებული კითხვა აღადმიანთა სიცოცხლისა და თავისუფლებისა თანახმად იმ პირობათა, რომელთანაც საქმე აქვს აღადმიანს ამა თუ იმ დროს“ (№ 1358).

ჩვენებურათ რომ ვთქვათ, კითხვა აღადმიანის სიცოცხლისა და თავისუფლებისა ყოფილა ეროვნული კითხვა! გაიგეთ რამე? უჭკველია, ვერა, რადგანაც ასეთ კითხვას ეროვნული კი არა და ყოველ ნაირი კითხვა შეგიძლიათ დაარქვათ. ეს ახსნა კი არა აუხსნელობაა. ჩაცყვეთ ქვევით, ეგების სხვაგან უფრო გარკვეულათ იყოს ნათქვამი.

«ჯერ ერთი უნდა დავიცვათ და მერე ის ვიზრუნოთ, თუ რა გზაზე დავაყენოთ იგი, როდესაც მოწამე ხარ ერის გადაგვარებისა, როდესაც ჰხედავ, რომ ეს გადაგვარება ერთნაირათ ემუქრება ხალხის ყველა კლასთ. პირველი აზრი, რომელიც უნდა დაიბადოს ამ ხალხის სიღრმეში—თუ ჯერ კიდევ სრულიად არ არის ღონემიხდილი—არის აზრი საერთო აღორძინებისა და საერთო მოქმედებისა თავის ვინაობის დასაცავათ და შესარჩენათ» (იქვე).

რა არის ეროვნობა? ეროვნობა ყოფილა თავისი ვინაობის დაცვა და შერჩენა. ამის საშუალებაა შემდეგი:

«ჩვენს პირობებში ეროვნობა უმთავრესად იქნება ქართველ ხალხის ყოველმხრივ წარმატებისა და აღორძინებისათვის»—ამბობს იგივე ავტორი (№ 1438, ფელეტ.).

აქედანაც ცხადია, ეროვნობა არის ერის ვინაობის, ანუ ერის დაცვა, რაიცა ნიშნავს საერთო აღორძინებას, რასაკვირველია, ხოლო ამ აღორძინების იარაღია ეროვნობა! ე. ი. ეროვნობის დაცვა შეიძლება ეროვნობითო. ანუ ეროვნობა არის ეროვნობის დაცვა ეროვნობის საშუალებით! მოკლეთ—ეროვნობა არის ეროვნობაო, გვასწავლის ბ. ჯორჯაძე.

დიან, ბ. ჯორჯაძე საოცრათ იმეორებს ჯერ კიდევ 1895 წ. «ივერიაში» გამოთქმულს და «კვალში» დარღვეულს აზრს უშინაარსო ეროვნობის შესახებ^{*}).

ასე თუ ისე, ბ. ჯორჯაძე გადაჭრით ამბობს, რომ «ერთათ ერთი ეროვნობაა» ყოველმხრივი განვითარების იარაღიო. ეს ასეა ერთ წერილში. მაგრამ მეორე წერილში ეროვნობას ეცვლება ელფერი და სხვაფერდება. აქ ის «ყოველმხრივი განვითარების იარაღი» კი არ არის, არამედ, პირიქით, «ყოველმხრივი განვითარებაა» ეროვნობის იარაღიო. აი როგორ ხდება ეს თვალთმაქცობა: ავტორი ეძებს საერთო მოქმედების ნიადაგს და ჰპოებს შემდეგში: «ა) ქართული ენის დაცვა, ბ) ქართული ვაჭრობა-მრეწველობის შექმნა და გ) ქართულ მეურნეობის ქართველთა

^{*}) „ივერია“ სწერს: „ჩვენს ეროვნულ პრინციპს საფუძვლათ უდევს მთელი ერის ყოველმხრივი განვითარება, რათა ამით ჩვენს ერსაც შეეძლოს თავის მხრივ შეიტანოს წვლილი ევროპიურობის კულტურაში“. და კიდევ: ეროვნო ის საქმეში „ეკონომიური ბრძოლა არაფერ შუაშიაო“ (№ 16, 69).

ხელში შერჩენა» (№ 1416). ქართულ ენასთან «ვიწრო-და(!)დაკავშირებული ლიტერატურა და ლიტერატურასთან, საზოგადოთ, ხელოვნება-მხატვრობა, ქანდაკობა და მუსიკა...» (1463). ხოლო მეორე (მრეწველობა და მეურნეობა), უეჭველია, ეკონომიური კითხვაა. ერთი სიტყვით. ლიტერატურული, ეკონომიური—ყოველმხრივი წარმატება ერისა საქირია. რისთვის? მისთვის, რომ გაძლიერდეს თვით ერი, ეროვნობა. მაშასადამე, აქ ეროვნობა იარაღი კი არ არის ყოველმხრივი განვითარებისათვის, როგორც წინეთ სწერდა ავტორი, არამედ მიზანია ყოველმხრივი განვითარებისა. პირველ შემთხვევაში ბ. ჯორჯაძე უახლოვდება «ივერიას», ხოლო მეორე შემთხვევაში «კვალს». მაგრამ რადგანაც ეს ორ-პირი მზგავსება თვით მზგავსების ორპირობასაც, ანუ ლოლიკურ უკუდმართობასაც წარმოადგენს, ამისათვის ბ. ჯორჯაძეც ორ სკამს შუა ზის და მეცადინეობს ხან ერთზე გადაჯდეს და ხან მეორეზე—ეროვნობა მისთვის ხან იარაღია და ხან მიზანი, ორივე ერთათ კი არასოდეს.

ამნაირათ, ბ. ჯორჯაძემ ვერ აგვიხსნა რა არის ეროვნობა, თუმცა ყველა თავის წერილში ეროვნობაზე ლაპარაკობს.

და ეს იმიტომ, რომ მას უთუოთ «მეორე დასის» დაარსება სურს და ამის მუშაობაშია. მართალია, ამ მომავალ დასს არ ეცოდინება, რა არის ეროვნობა, მაგრამ შეიძლება «საერთო მოქმედების ნიადაგი» მინც დაუჩიეს და ამიტომ საქირია ეს ნანატრი ნიადაგიც განვიხილოთ.

მაშ, რას შეიცავს ბ. ჯორჯაძის «საერთო ნიადაგი?»
ბ. უორდანი.

შინაური მიმოხილვა.

ჩვენი საზოგადო დაწესებულებათა კრებების ხანა დადგა. ზოგი კიდევაც დაიწყო და გათავდა და ზოგიც აწი აპირებს დაწყებას და გათავებას. თვითისის სათავად-აზნაურო ბანკის წლევანდელი კრება არაფრით არ იყო შესანიშნავი, თუმცა ერთი კვირე გაგრძელდა. ყველა თავ-თავის ალაგას იყო, გარდა ოპოზიციისა და კრების თავმჯდომარისა. ოპოზიციონისტ უფრო ხშირათ თავმჯდომარესთან უხდებოდათ ბრძოლა და მისი სათავმჯდომარეო კალაპოტში ჩაყენება. მაგრამ ბ. თავმჯდომარე ამით დიდათ არ იწუხებდა თავს და ჩვეულებრივით განაგრძობდა თავის საქმეს—საქმეს დებატების უსუსტემოთ მართვისას და მხოლოდ გამკობის წინაშე თავის დაკრისას. ერთმა იხუმრა, ჩვენი თავმჯდომარე გამგეობის თავმჯდომარისაგან თხოულობს სიტყვის ნება-რთვასო. ეს, რასაკვირველსა, ხუმრობა იყო, მაგრამ ხშირათ ისე გადმოიხედავდა თავმჯდომარე გამგეობისაკენ, რომ ასე გეგონებოდათ, ემუდარება—შემიბრალებო, რამეთუ არ ვიცი როგორ მოვიქცეო. ამ სახელოვან თავმჯდომარეს გარდა თავი ისახელა თვით კრებამ საერთოთ და რამდენიმე წევრმა კერძოთ. პირველმა იმით, რომ ერთი თავისი შარშანდელი განაჩენი წელს გააუქმა, რადგანაც ეს მითხოვა თვით გამგეობამ. და, მოგვხსენებათ, შიშხანებას გამგეობისას კრება ვერ უძლებს ხოლმე. ხოლო მეორეთა შორის საყურადღებო იყო ბ. ივ. რატიშვილი და მისი «რეჩი» ქართულ დრამატიულ საზოგადოების წინააღმდეგ. მან ჩვეულებისამებრ დაიჭეჭა, ნუ მიეცემთ ქართულ თეატრს დახმარებასო, რადგანაც... რადგანაც წარ-

მოდგენას გვიან იწყებენ ხოლმეო!.. და, წარმოიდგინეთ, ამ საბუთმა გასჭრა, ბ. რატიშვილს ერთხელ მინც წილათ ხედა თავისი «რეჩის» ნაყოფი საკუთარი თვალით ეხილა. მჭევრმეტყველობაც იმათა ჰქვია, რომ ბ. რატიშვილსავით დაამტკიცო—ორი და ორი ხუთიაო, თვარა უბრალო ლაპარაკს ყველა შესძლებს! დიახ, ბ. რატიშვილი დიდი ორატორი ყოფილა!

* * *

გაცილებით უფრო საინტერესოა ჭიათურის ბანკის კრება ქუთაისში! ჯერ ერთი, რომ ბანკს ჭიათურაში აარსებენ, დამაარსებელნი ჭიათურელებია და კრებას კი ქუთაისში ჩიწნავენ! ეს, რასაკვირველია, ჩვეულებრივი პარტიული იხრიკია და მეტი არაფერი. მოგვხსენებათ, რომ რაღაც მანქანებით სხვილ მწარმოებელთა პარტიამ ქუთაისში მოიპოვა თავანის-მცემელნი; მაშასადამე, აქ ისინი ყოველთვის მოახერხებენ ჭიათურის საქმეები თავის სურვილისამებრ წარმართონ და წერტილ მწარმოებელთ პირში ჩალო გამოავლონ. წელს ამათ ჩალოს მაგიერ ბანკი გამოავლეს პირში და თვითონ ჩაიგემრიელეს. მართალია, ბანკის დაარსება წერილებმა ითხოვეს და წინააღმდეგ სხვილებისა კიდევაც განახორციელეს, მაგრამ ეს დაარსებული საქმე ისევე სხვილებმა ჩაიგდეს ხელში, წერილებს ვერ მივაჩვევთ ქამასო! მრეწველთა საბჭომ ისე გაჩაღხა საქმე, რომ კრებაზე თავისი პარტიის უმრავლესობა შეადგინა და ამათაც, რასაკვირველია, თავისი ხალხი აიჩიეს. საინტერესოა არჩევანი. ყველა რიგიან კრებაზე არჩევნები, განსაკუთრებით ჯამაგირიან ადგილებზე, ხდება დახურული კენჭის ყრით. ეს წესი აღიარებულია ყველაზე უფრო სამართლიანათ და სასურველათ. ქუთაისის «ჭიათურელებს» კი ეს სამართლიანი წესი უარუყვიათ (ხმის უმეტესობით) და გადაუწყვეტიათ ადგომ-დაჯდომით ავირჩიოთ ბანკის დირექტორებიო! და მერე რატომ ეს? იმიტომ, რომ აქ ყველა დაინახავს, ვინ ვის უგდებს შავს და თუ წერალმა სხვილების წინააღმდეგ ვაილაშქრა, მერე აყურებიდნენ სვირს, ბანკში კრედიტის მიცემას გაუჭირებდნენ, ხელს შეუშლიან და სხ. და აი, ასეო «არა-საიმედო» პირთა გასაცნობათ საბჭომ და მისმა ამყოლ-დამყოლმა მიმართა «ადგომ-დაჯდომას». ეს თავისუფალი არჩევანი კი არა, ნამდვილი ძალ-მომრეობაა და ამ ძალ-მომრეობის ნაყოფია ახალი დირექტორები. ამათ შორის გახლავთ უიმედობით შეპყრობილი «პესიმიტი» ბ. კ. აბაშიძე, რომელსაც «ჩინოვნიკობა» თავისუფალ ხელობაზე გადაუცვლია და ჭიათურელთა «გაპესიმიტიება» მოუწადინებია. ნეტარ არიან ჭიათურელები!

* * *

ეს კიდევ არაფერი, თუმცა ასეთი არჩევანი ყოველ რიგიანობას მოკლებულია, მაგრამ ბ. ზდანოვიჩი თავს გაიმართლებს «კანონით», წესდებაში გვიწერიაო (და თუ ასე სწერია, დიდი შეუასამაზა წერებულა). ხოლო სად, რომელ წესდებაში სწერია ის, რომ სამი კანდიდატი «ერთათ» აირჩიონ, როგორც ეს ამ კრებაზე მოუხდენიათ? ბ. ზდანოვიჩს ასე დაუსვამს კითხვა: ვისაც გინდათ ბანკის გამგეებათ კ. აბაშიძე, კ. თუმანიშვილი და ი. ლორთქიფანიძე—ადექითო! მაგრამ განა არ შეიძლება, რომ ამ სამში მე ერთი მსურდეს ან ორი გავათეთრო, სხვა კი არა? ამ შემთხვევაში როგორ მოვიმოქმედო: თუ არ ავდექი—მაშინ ხომ გავაშავე ის, ვისიც გათეთრება მინდა, თუ ავდექი და გავათეთრე ის, ვისიც გავაშავე მინდა, ამიტომ არის ყოველ არჩევნებზე თვი-

თეულ კანდიდატს თითო-თითო ყუთს უდგამენ და არა ყველას ერთ ყუთში ათავსებენ. ბ. ზდნაოვიჩის ეს ელემენტარული წესი არჩევნებისა დაურღვევია და მით საშინელი ძალ-მომარეობა მოუტანა. ამასთანავე ნუ დაივიწყებთ იმას, რომ ამ «ადგომ-დაჯდომაში» დაითვალა ამდგარ-დამჯდარნი და არა ვეჭილობითაც მიცემული ხმები. ასე, რომ ერთ მეკენჭეს შეიძლება, გარდა თავის ხმისა, კიდევ ჰქონდა სხვისი ხმა ვეჭილობით. და აი, ეს ვეჭილობა სახეში არ მიუღიათ. ერთი სიტყვით, ეს კრება კი არა, ძალ-მომარეობაა და ნეტავ ვიცოდეთ რა ხალხი შეადგენდა ამ კრებას, რომ ეს ყოველნაირი წესის დარღვევა დაადასტურა და იქ, ან სხვაგან, ამის წინააღმდეგ ხმა არ აღიმადლა. მართალი მოგახსენოთ, ასეთ პირობებში გათეურება—სამარტყინო გათეთრებაა და ასე ძალათ მოვლენილა «დირექტორები» — ძალათ მაცხონებია.

* *

თფილისის ბედოვლათიან საბჭოს თავის უკანასკნელ სხდომაზე ერთხელ კიდევ წამოუყენებია თავისი «სოლოლაკური» მოძღვრება. ამ ინტელიგენტთა კრებულს ის აზრი გამოუთქვამს, რომ ქალაქის გაჭირვებულთა შესახებ ზრუნვა ქველ-მოქმედებაა, ხოლო ქველ-მოქმედება კი საბჭოს საქმე არ არისო. ე. ი. ქალაქმა არ უნდა იზრუნოს თავის წევრთა კეთილ-დღეობაზე. ეს აღსარება გამოიწვია გამგეობის წინადადება — ქალაქში დაარსდეს ისეთი საზოგადოება, სადაც გარყენილების მორევში შემთხვევით თუ თავის ნებით ჩავარდნილი ქალები შემოიკრიბოს და ამათ დახმარება აღმოეჩინოს პატიოსანი შრომით თავის შესანახათ. ამ დაწესებულებას დიდი მნიშვნელობა აქვს განსაკუთრებით ჩვენში; აქ სოფლებიდან მოტყუებით ჩამოყავთ მრავალი გოგოები, ადგილებზე დაგაყენებთო და მერე უბრალო ცხოველივით გარყენილების ბუდეებში ჰყიდიან. განსვენებულმა ნინოშვილმა ამათგან მთელი ტიპიცი კი შექმნა («ქრისტინე»), ისე ხშირია ასეთი მოვლენა თფილისში. ამათი დახმარება, ყურის-გდება და საშინელი მდგომარეობისაგან დახსნა — ყოველივე აღამიანის მოვალეობაა და მით უფრო ქალაქის. რაკი გამგეობას ერთხელ მაინც ასეთი საკეთილო აზრი მოუვიდა, საბჭოს ის დღის სიამოვნებით უნდა მიეღო და დაემტკიცებინა. მაგრამ სწორეთ საბჭომ უარჰყო იგი, ჩვენი საქმე არ არისო! ბაბოვმა, ანანოვმა და ალიხანოვმა გამოაცხადეს — ეს «ჩვენი საქმე არ არისო!» ნეტავ რა არის მათი საქმე?

* *

თფილისის ყურნალიტებმა განიზრახეს დაარსონ «კავკასიის ბეტდვის საქმის მოღვაწეთა დამხმარე კლასი». წესდების პროექტი უკვე შემუშავებულია და დღეს, საღამოს 8 საათზე, «კავკასიის ვესტნიკის» რედაქციაში კრებაა დანიშნული მის განსახილველათ. წესდებას ბევრი ნაკლულევაწება აქვს და ეს უეჭველია შეწორებული იქნება კრებაზე. ხოლო თვით ეს საქმე ღირსია საყოველთაო თანაგრძობის და დახმარების. ადგილობრივ პრესას არა აქვს ერთი ისეთი შემაერთებელი დაწესებულება, სადაც ყველა პარტიის და მიმართულების მიწერალს შეეძლოს მისკლა და თავის მოყრა. გარდა ამისა, პრესას აქვს საერთო ინტერესი, რომლის დაცვა დიდათ საჭირო და სასარგებლოა. და აი, პრესის ერთი ასეთი ცენტრი იქნება განზრახული საზოგადოება. მისი პირდაპირი მიზანია დაეხმაროს თავის წევრს მოუტყუების თუ სხვა გაჭირვებულ მდგომარეობის დროს, მაგ-

რამ ამასთანავე ის იქონიებს ზნეობრივ გავლენას მთელს პრესაზე, და აი, ამას ჩვენ უფრო მეტათ ვათვსებთ, ვინც იმ ორიოდ გროშს, რომელსაც ოდესღაც საზოგადოება გაიღებს. ამისათვის სასურველია, რომ ამ საქმეს ენერგიულათ მოეკიდონ ინიციატორები და სასურველათ დააგვირგვინონ.

სხვა-და-სხვა ამბები.

დ. ხიდისთავიდან (გურია) გვწერენ: 20 მაისს ე. ნინოშვილის სულის მოსახსენებლათ ზანაშვიდი გადაეხადეთ და დამსწრე საზოგადოებას გაუჩინეთ შეკლებისადა გვარათ განსვენებული საყვარელი ბელეტრისტის ცხოვრება. საზოგადოებას სავსად დაესწრო. ბიოგრაფიული რამ ცნობების შიგნს ძნელი იყო. აქვე შეკრბეთ ცოტა ფული და გადაუკეთო ბიბლიოთეკის გამგეს, რომ ნინოშვილის თხზულებათა სრული კრებული შეიძინოს. ასლთ მომავალში აქ გაიმართება საღამო განსვენებულის სასულე.

ზანაშვიდი გადაუხდათ აგრეთვე განსვენებულის სამომხლო სოფელში გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსის ალექსანდრეს თანდასწრებით.

შირველ ამ თვისთვის დანიშნული ქართულ დრამატულ საზოგადოების კრება არ შესდგა წევრთა სავსად რიცხვას დაუსწრებლობის გამო. კრება გადაიდგა რვა ამ თვისათვის.

სიღნაღის მხარაში მდებარე სათვის ადგილის დასამუშავებლათ თბილისში არსდება ასალი საზოგადოება „ჩატმა“. საზოგადოებას წესდება უკვე შეუქმნა. თითო ზაი ელირება სია მხეთი.

„პეტრობ. კვლამ.“-ს მაისის №140-ში დაბეჭდილია ბ. ს. დურნოვოს საყურადღებო წერილი სათაურით: „ქართულთა ერის დასაცველათ“. როგორც სხანს ავტორს დაასლოკებით აქვს განცხობილი ადგილობრივი ამბები.

ს. სიქთარუაში, შორაშნის მხარაში, როგორც გვწერენ, გახენიდა კალია. 2000 მუშა ებრძვის ამ მუშას, მაგრამ დღემდის კერა გაუწევათ რა. რადგანაც ადგილი ტეიანი ყოფილა, გაჩუზრასხვთ გადასწავს თვით ტუე.

ქართულთა შორ. წერ. კით. გამაგრელებელ საზოგადოების კრება, რომელიც დანიშნული იყო სამ იუნისისათვის, გადაიდგა მომავალ სექტემბრისთვის.

საქართველოს რუსეთთან შეერთების ხის წლის ხანისათ თბილისში არსდება „გაგასიის ბეჭდვითი საქმის მოღვაწეთა დამხმარებელი საზოგადოება“. საზოგადოების კრება დანიშნულია 3 იუნისს, საღამოს 8 საათზე. უუზნად „გაგა. კესტ.“ რედაქციაში.

გაგასიის სამონწველო ოლქის მხრუხეულთ, ნაცვლათ ე. იანოვსკისა, რომელიც გადაუხანდა იქმნა სახელმწიფო საბჭოს წევრათ, დაინიშნა ამჯე ოლქის ინსპექტორი მ. ზაჯადსვი.

17 იუნისს ხადგურ გომში დანიშნულია საგანგებო კრება გორის შემამუღეთა ხინდიკატისა. კრებაზე განისილაკენ რა წყაროებიდამ შეიძლება ხინდიკატის თანხის გაძლიერება.

მიწად მოქმედების მინისტრმა ნება დართო, რომ კავასიაში მქვენსეთა და მელენეთა გრუბა მოსდეს.

რადგანაც ზოგიერთი სამრეწველო-საეკლესიო სკოლები არა მართმადიდებელ სარწმუნოების მოწოდებით გასილან, ამიტომ გადაწყვეტილია ამოიღოს ამ სკოლებში მიიღონ უმთავრესათ მართ-მადიდებელი სარწმუნოების პირების შვილები. არა მართ-მადიდებლებს თუ დაეთმობათ ადგილი, უნდა გამოერთვათ სწავლის იგივე წელიწადში 2 მ-დან 10 მანეთამდე. რუსის სექტანტები და საზოგადოთ არა მართ-მადიდებელნი მიიღებან უმთავრესათ იმ სკოლებში, რომელთაც მისიონერული ხისიათი აქვს.

გასულ იანუარის შიშველისათვის, როგორც აღნუსხა უკვე ქადაქის ვამეკობამ, თბილისსა ჭქონია ვალი 1.250.000 მან.

24 მაისს ქუთაისის მომრიგებელ-მოსამართლემ გააჩნია საქმე იმ შირთა, რომელთაც ბრალდებულად არეულობის მოსდენა 16-პრიფს დრამა „კონდრახანდისტების“ წარმოდგენის გამო. მოვიყვანთ აქ ზოგიერთ საყურადღებო ადგილებს ბრალდებულთა და მოწმეთა ჩვენებებში. სტ. ჩხეიძემ, გერსელიძემ, გობეჩიამ, ჩიქოვანამ, მუხარბიამ, კახუნიძემ, ანბიძემ და ლომთათიძემ, მოსამართლის ვითსკაც სთულის ისინი თავს დამნაშავეთ თუა არა, განაცხადეს, რომ მათ არ შეეძლოთ გულდამიშობებოთ მოკმინათ ისეთი უსერიო პიესა და თან ყველგვარ სელოვნებას მოკლებული, როგორც არის დრამა „კონდრახანდისტების“, რომელშიაც სრულიათ უსაფუძვლოთ მიწასთან არის გასწორებული ისედაც დაბეჭდული ებრაელების კრი. ხისინს, კერცხის სრულას, სმაურობას და სხვა ზომებს ისინი სთულის განხიფად პროტესტის გამოხატვად, რადგან თუკი ერთ ნაწილს საზოგადოებისს ნება აქვს გამოაცხადოს თავისი გამაფიქვანება ტანის ტემით, რატომ სხვებსაც არ უნდა ჭქონდეთ ნება თავის უკმაყოფილება გამოაცხადონ შემოსწინებულ საშუალებით. სტუდენტმა კახუნიძემ გარდა ამისა განაცხადა, რომ ის არამც თუ მარტო პიესის ამითანა ტენდენციამ ადგელა, არამედ ის მოთმინებდამ გამოიყვანა აგრეთვე პოლიციებისტრის მოქმედებამაც. პოლიციებისტრმა, სთქვა კახუნიძემ, დაიწინა პარტურადან: «ВЪЯТЪ ЕГО!» — («გათარიეთ ის») და მიუთითა ჩემზე, მე ამასე ვუპასუხე: „თუ ბ. პოლიციებისტრის ქსურს ჩემი გაყვანა თატრადან, ვთხოვ თავთ მობრძინდეს და ან ბოჭყული გამოგზავნოს. თქვენ როგორც წესიერების და სიმშვიდის დამცველი, მის მაგიერ რომ მაგალითს უჩვენებდეთ სხვას, თვით არღვეთ წესიერების-მეთქი“. ესეთივე სმები ისმოდა პარტურის სხვა-და-სხვა მხრიდანაც როგორც უჩვენა მოწამე ქ. ნასაროვისამ და ინენერმ მ. პავლოვსკიმ. მოწამე ბოჭყულ ქადეიშვილმა, მოსამართლის კითხვას, თუ არაფერი არ იცოდა მან, მას რათ შეადგინა ოქმი, განაცხადა, რომ ოქმი მან პოლიციებისტრის ბრძინებით შეადგინა. დანარჩენი მოწმების ჩვენებაც თითქმის ამგვარივე იყო. მოწმების ჩვენების შემდეგ სიტუაც წარმოსთქვას ნათქვამი ვეჭვილმა ვაფარიძემ, ნათქვამი ვეჭვილის თანამემძლე თემანიშვილმა და სტ. კახუნიძემ. ყველამ თავის სიტუაცში ის აზრი გაატარეს, რომ პიესას შეეძლო გამოეწვიას ამ ვარი პროტესტი და ბრალდებულთ უფლება ჭქონდათ ამისა, რადგან დრამა „კონდრახანდისტების“ თავის შინაარსით ვერ დაეკმაყოფილებდა მხმენელთ მით უმეტეს, თუ მსჯელობაში მივიღებთ მხსნიობთა უსერიო თამაშობასაც.

სახამართლოს განხიხი უკვე გაქმნდა მოსხენებული. 29 მაისს გრუბა ჭქონდათ თბილისის სასალსო კითხვათა და წარმოდგენათ: კომისიის წევრთ. გრუბას მოსხენდა ანკა-

რიში ქართული, ხომსური და რუსულ სექციებისა. როგორც ანკარშიდამ ხსნის, ქართულ სექციას წარსული სეზონში გაუმართავს სულ 28 წარმოდგენა და კონცერტი. მათ შორის უფრო საყურადღებოა შემდეგი პიესები: „პარიზული ლატაკი“, „ორი ობოლი“, „ციმბირული“, „რაც ვინახავს ევლარ ნასავი“, „იუული და სარისხი“, „პარიზული ბილი“ და „კავასები“. ა. იუული-ცულაძისა. წარმოდგენებს და კონცერტებს დასწრების სულ 7470 კაცი და ქალი თითო წარმოდგენასე მოდის 266 სული. შემოსავალი ყოფილა 522 მ. 40 კ. დასარჯულა 642 მ. 78 კ. ასე რომ დებიციტი ყოფილა 120 მ. 38 კ. დებიციტი დავარულია ვ. ნ. ე. ქობულაძის და ქართ. დრ. საზოგადოების მიერ. მომავალ სეზონში ქართული სექციის წევრებთ არჩეულ იქმნენ ქ. მ. ი. დემურასი და თ. ქუჩუაშვილი, ბბ. ბარათაშვილი, ბესელიძე, გოციანიძე, თუშმელაშვილი, მ. რცხილაძე და ნ. ქართულიშვილი.

გამოვიდა საემსწვილო ყურნალი „ვეჯილი“ № 5 და დაურიგდათ სელის-მომწერებს.

ჩვენ მივიღეთ შემდეგი წიგნები 1) „ეტიუდები“ თეოდ. სუსკევიძისა, გამოცემა 3. არდიშვილისა. ამ წიგნში მოთავსებულია 8 ეტიუდი და ღირს სამი შაური.

2) „ჩემი აზრი და ფიქრები“ სილოვანისა; ამასი ყველაფერი — ლექსი, კრიტიკა, პუბლიცისტიკა, ერთი სიტყვით „ყოველნაირი“ ფიქრი ბ. სილოვანისა. ღირს ანაზი.

3) „ერთი წამი უბედურებადის“ ვოდკეილი 1 მოქ. 3. ბალახიკაძისა. ფასი 3 კაპ.

4) „კერობის მუბრეშუმეობა“ ს. ქარაიანისა. გამოცემა 2. თავართქილაძეებისა. ფასი ორი შაური.

5) „მოგზაურობა წმ. ქალაქსა იერუსალიმსა და წმ. ათონის მთასე“ დევანოზი პეტრე დავითის მის კონსტაშილისა. წიგნი დიდია და შეიცავს პოლესტიმის წმიდა ადგილების აღწერილობას სარწმუნოებრივი შესვდულობით. ფასი 1 მან.

კორესპონდენციები.

სოფ. მიხაელ-ვაბრილი (გურია) - ბუნებრივი სიმდიდრით მიქელ-გაბრიელი თითქმის ყველა დანარჩენ გურიის სოფლებზე წინ დგანა. მაგრამ მიუსვდავთ ამისა ის ეკონომიურათ ბევრ სოფლებზე უკან ჩამორჩენილია. ჩვენ გვკონია, რომ თვით ეს ბუნებრივი სიმდიდრე იყოს ერთი მიზნითაგანი მისი უკან ჩამორჩენისა. სახსაკ-სათესი მიწების სიმრავლის და მათი საუცხოლო სინოეიერის გამო აქ გლესს კიდევ არ დაჭკავია იმედი, რომ მამა-პაპური სელობით — მიწის ჩიქნით დაიჩინოს თავს და «არ გამოეცულება მტერ-მოყვარეს», როგორც ამას ისინი იტყვიან სოლმე. ამიტომაც არის რომ ამ სოფლის მკვიდრნი ნაკლებათ ეტანებიან ქალაქებს და ქალაქურ ცხოვრებას, თემცა მიქელ-გაბრიელი სსკვებზე უფრო დანახლოვებულია ქალაქებზე. მეორე მიზეზი სერიანია გზის უჭონლობა. ამ სოფელში სამი დიდი გზა გადის. ერთი მიდის ქ. ოსურგეთში, მეორე სადგურ ნატანებში და მესამეც სად. სუფსაში. მანა ვერც ერთი მათგანი ვერ არის სასურველათ შეკეთებული. აქური გზები ნიაღვარით არის აღსრულებული; სმირათ შესვდობით სოლმე შუაგულ შარა-გზასე კარგ მოზრდილ რუებს. სამთარში სომ აქ საირულს ვოჯოხსეთში საირული სჯობს. დროა, ამას ყურადღება მიექციოს ადგილობრივმა მთავრობამ და შეიგნოს თვით მცხოვრებლებმა, რომ ერთი კარგი გზა ასჯერ და ათასჯერ გააუმჯობესებს მათ მდგომარეობას!.

მართალია თუ აქამდე ოცი ან ოცდაათი მოწაფე იყო სკოლაში, დღეს ტყვე ან აქვთ მათ სკოლის დარბაზში, თუ აქამომდე ინტელიგენტთა რიცხვი ცოტა იყო ესლა სამაგიეროთ გაცილებით მეტია; მარა ეს გაია, რომ მათ არავითარი გავლენა არ აქვთ მცხოვრებლებზე. სხვას რომ თავი დავანებოთ და მართლ სწავლა-განათლების საქმე ავიღოთ, სწორეთ სასარგლო სურათი წარმოგადგება თვალწინ. აქ არსებობს ორ-გლასიანი სამინისტრო სკოლა, ერთ-გლასიანი სამკვლელო და წიგნთ-საცავ-სამკითხველო, — აი ეს სამი საზოგადო დაწესებულება (შემნასველ-გამსესხებელი ბანკის დაარსებამ უნდა დაეხმოს) და თუ არ ვცდებით, მგონია, ვიდრე «გვასარკის» «ივერიაში», ვარსებობდა, თუმცა მერე ბევრი დრო გავიდა და დღეს მისი ჭკანებაც არ არის), რომელთა მდგომარეობაც ძლიერ სამწუხაროა. სკოლაში სწავლის საქმე ვერ არის გარკვეული მოწყობილი, და ამიტომ ბავშვებიც ვერ არიან გარკვეულ მომზადებულნი, წიგნთ-საცავ-სამკითხველო სკოლს დაეხმოს და თუ ვინმე გულ-შემატვიკვარი დროსად არ მიეშველება, მგონია მთლათ «დაუკრას» თავი მიქელ-გაბრიალებებს. ნამდვილი გულ-შემატვიკვარი და ენერგიული მოღვაწის სკოლაში ეს დაწესებულებები დიდ საჩუქრებს მართლმანდა ხალხს, მაგრამ დღეს საჩუქრებს ვიღას ჩავის, — ხალხს თუ გული არ აუცრუვდა მათზე. ისიც გარკვეა! დიდი ხანი არ გასულა მას აქვთ (გასული წლის იანვარში იყო), რაც სამკითხველო გველიჩხა. დანს, მას შემდეგ დიდი ხანი არ გასულა, მარა დღეს მანინც მოხერხდათ და აღარ იტყვიან წინანდებურათ უურადლებას. დღეს, იგივე ინტელიგენტია, რომელიც შარშან სმა მადლა გაჭვიოდა: «მოდით, შეუდგეთ სოფლის საქმეს», სადათას ძილს მისცემია და საზოგადო საქმეები უკან ჩამოუყენებიათ. ეს მით უფრო სამწუხაროა, რომ ამ ბოლო დროს ინტელიგენტების უნერგიობას და მათ არაკობას, მათ ფუჭს და უშინაწრო ცხოვრებას ბევრ სხვა სოფლებშიც ვხვდებით. წახაძეობით, თუ თავისი ინტენსივობით ბევრი საზოგადო საქმეები იწყება სოფლებში ადგილობრივი ინტელიგენტების მიერ, მაგრამ სასურველ მართლებას ვერც ერთი ვერ ღებულობს და თითქმის უნაყოფოთ რჩება შემდეგში. ამ ბოლო დროს მეტადვე წიგნთ-საცავ-სამკითხველო და ბანკების დაარსებას მოუხშირეს სოფლებში, მარა მათი გონიერებით მოწყობა და წინ წაუვანა ძალიან იშვიათი მოვლენაა. ასეა აქაც.

ბიბლოთეკა-სამკითხველო სშირათ არის სოფელ დაკვიტილი; თუ ღია დავხვდებით და შედით შიგ, ნახვით სტოლზე ერთი თვის გაზეთებს. სხვა არაფერი არ არის. ერთი ღამეც ვერ უშოვიათ სახალხო სამკითხველოსათვის. ამიტომ თვე გავს ისე რომ ერთ მკითხველსაც ვერ დაინახავთ შიგ. ხვდავთ ხალხს: გაიარს სამკითხველოს წინ, ერთს შეიტკრეტს და მადის მისთვინ! მას არავინ ჭყავს, რომ აუხსნას ყურნალ-გაზეთების მნიშვნელობა, წახალისოს და აღუძრას სურვილი წიგნების კითხვისადმი. არა, აქაურ განმანათლებელთ ის აინუნშიაც არ მოსდით. შევა ვინმე სამკითხველოში თუ არ შევა, ეს მათთვის სულ ერთია, ამით დიდათ არ არიან დაინტერესებულნი. სშირათ გამიგონია აქაურებისაგან, რომ გაყურვდით ამ სოფელში, ვერ შეხვდებით ისეთ კაცს, რომელთანაც შეგებდნენ მსჯელობა იქონიო და გონება ამუშავო. ნეტა გონების ამუშავება არ იქნება ის, რომ გასწინადნ სკვებო სკოლას და მაიწვევდენ ხალხს, სშირათ გამართავდენ წარმოდგენებს და სალიტერატურო საღამოებს, აუხსნიდენ და ჩაატონებდენ სოფელთ, რომ მათთვის დღეს სავსეო სკოლებს გარდა საჭიროა ერთი საქალებო სკოლაც? მაშინ აღარ იქნება

ის «მოწეწილობა», რომელიც მათ ახლა უსაქმობის გამო სჩვევიათ. გონებაც გარკვეათ ამუშავება და ამებს შემდეგში სხვა ბევრი რამეებიც მოყვება სოფელში. ეგებ თქვან: არა, ხალხს არ უნდა, ის ეწინააღმდეგება ამებსო, — ტყუილია. შირიქით, თუ ვინმე ითავებს რამე სასარგებლო საქმეს, მხარს დაუჭერენ, ხალხი ყველა სასარგებლო საქმეს სისარგლოთ მიეგებება. ამის მაგალითი შარშან დავინახეთ, როდესაც უბრალო წარმოდგენაზე აუბებელი ხალხი დაესწრო და მის სიამოვნებას საზღვარი არ ჰქონდა.

მიქელ-გაბრიელელი.

ს. ლინაური (ოზურგეთის მაზრა). ღისაური მდებარეობს ოზურგეთიდან ხუთი ვერსის მანძილზე. აქ არსებობს ორ-გლასიანი სამინისტრო სკოლა, მხოლოდ სასოფლო ბანკს, ბიბლიოთეკას, წარმოდგენებს და სხვა ამისთანებს მოკლებული ვართ. თუ სიმა მუხობულ სოფლებს, მაგალითათ: ბასვს, ასვანს, შემოქიქს, დავბუხს და სხვებს, ბანკიც აქვთ, ბიბლიოთეკაც, წარმოდგენებსაც მართავენ, მეურნეობასაც ასწავლიან შეიკრდებს და სს., ლესაუკმა რაღა დააშავა? მცხოვრებთა რიცხვი ამ სოფლებთან შედარებით მეტი თუ იქნება, თორემ ნაკლები მანინც არა. მატრიალური შემდეგაც საკმარისია, ხალხიც ძლიერ თანაუგრძობს ასეთ დაწესებულებას, მაგრამ სამწუხაროთ აქ არ მოაშოვება ისეთი კაცი, რომ შეუდგეს ამ ნაირ საქმეს და საზოგადოებას წინ წაუძღვეს.

აქ ბეუტავს ორი მასწავლებელი, რომლებსაც, გარდა თავის გაკვეთილებისა, არაფერზე შესტვიკვით გული. აქ გვევს სასწავლებლის ორი მზრუნველი, მაგრამ სამწუხაროთ ვერაფერ ჭიჩისუფლობას უწვევენ ვერც სკოლას და ვერც სოფელს, თუმცა მათ დროც აქვთ საკმაო, შემდეგაც და სწავლაც. ასეთ უკაცობაში თითოთ საჩვენებელი შეიქნა მისიელ სალოქამე, რომელმაც, თუმცა ქართული სკოლის მოწეწა ძლიერ იცის, მაგრამ ათასსუთასი მანეთი თავისი ფული საზოგადო საქმეს მოასხარა, რაიცა იშვიათს მაგალითია ჩვენში. ამ პატივცემულმა კაცმა გააკეთა მდინარე აქის წყალზე ბოგა, შამოავლო გლავანი აქის ეკლესიას და აგრეთვე დასურა. ერთს უკანონო შობილ ბავშვს ზრდის თავის საჭვით (ეს საჭვა სოფელს უნდა გადასდოდა), ეს ეწვეა სკოლას, ღარბ მოწაფეებს და სხვას. ღმერთს ექნას, რომ ვიდრე გამოხნებდეს ამფერი კაცი სოფ. ლესაუკს და მიებაძოს ასეთი მაგალითისათვის.

მ. რ.

წერილი ბათომიდან.

28 მაისს მოხდა ბათომის საბჭოს საყუარდებო სხდომა. აი მისი ანგარიში. თუ გახსოვთ, ერთს ჩემს კორესპონდენტიაში მე უკვე გაგაცანიით ელექტრონის ქუჩის ამბავი. ამ ქუჩაზე ორმა სომეხმა სახლი ააგო, ააგო, მაგრამ ისე, რომ სახლების ნაწილი ქუჩაზე დარჩა და ამგვარათ სახლებს ქუჩის ნაწილი ქვეშ მოემწყვდა. ამას საჩივარი მოჰყვა როგორც ამ ქუჩაზე მცხოვრებთაგან, ისე გამგეობისგანაც, მაგრამ გამგეობამ საჩივარი მალე დაანება თავი, მცხოვრებლებმა კი არა, სამა ინსტანციამ — მომრიგებელმა სასამართლომ, ოლქის სასამართლომ და პალატამ ერთადერთი მსჯავერი დაადგინეს: აიყაროს სახლები და ქუჩა განთავისუფლდეს. საბჭომ ერთ წინანდელ თავის სხდომაზე დაადგინა, რომ ელექტრონის ქუჩა შეეკეთდეს, ე. ი. სახლები დარჩეს თავის ალაგას და დანარჩენი ქუჩის ადგილი შესწორდეს. საქალაქო საქმეთა საკრებულოს არ დაუმტკიცებია ეს და-

დგენილება საბჭოსი შემდეგი მოსაზრების გამო: ელექტრონის ქუჩის შეკეთების შესახებ საბჭოს ორ დადგენილებას შორის წინააღმდეგობა სუფევს. საბჭოს მიერ პირველ დამტკიცებულ პლანში ის ქუჩა შეიცავს სიგანით 10 საყენს, უკანასკნელ პლანში კი მისი განი 5 საყენია. ამას გარდა, საბჭოს განაჩენი — შეკეთდეს ელექტრონის ქუჩა — დამტკიცებს სახლების პატრონების შებრალებას, რასაც ადგილი არ უნდა ჰქონდეს ქალაქის საქმეთა ინტერესების დაცვაში, თუ კი ნათლათ ჩანს, რომ უსამართლობაა ჩადენილი და ამ უსამართლობით ქალაქის მცხოვრებლებს ზარალი მოუდისთ. საბჭოს დადგენილება წინააღმდეგება აგრეთვე სამი ინსტანციის დადგენილებასო. საბჭომ მიიღო ეს აზრი საკრებულოსი.

მოგეხსენებათ, რომ ბათუმის საბჭომ კვირა-უქმედებებში მალაზიების დაკეტვის და მით ნოქრების შესვენების შესახებ ორი დადგენილება მოახდინა. ისიც მოგეხსენებათ, რომ პირველი დადგენილება არ მოეწონათ ვაჭრებს და საბჭოს თხოვნა მიართვეს, რომელშიაც თავის უღრმეს სიმპატიას და სიყვარულს უცხადებდნენ თავის ნოქრებს და დამამტკიცებელ საბუთათ ამ სიყვარულისა სწორდნენ თხოვნაში, რომ მეტი შესვენება აენებს ჩვენს ძმებს და ნუ დაგვილუპავთ იმ კაცებს, ნუ შეასვენებთო. საბჭომ მიიღო რა მხედველობაში, რომ წინააღმდეგობა მართლა საზარალო იქნება ვაჭრობისათვის, შეცვალა ის და ვაჭრებისთვის უფრო სასარგებლო დადგენილება მოახდინა. აი, ეს უკანასკნელი დადგენილება არ დაუმტკიცებია საქალაქო საქმეთა საკრებულოს იმ მიზეზით, რომ ყოველთვის დადგენილების ცვლა ვერ არის სასურველი და ამას გარდა მალაზიების დაკეტვის დრო არ არის კანონიერათ: საათებით ნაჩვენებია. მაშ ძალაში უნდა დარჩეს პირველი დადგენილება. საბჭომ გადასწყვიტა, განააჩივროს სენატში საკრებულოს მიერ უკანასკნელი დადგენილების დაუმტკიცებლობა.

არ დაუმტკიცებია აგრეთვე საკრებულოს საბჭოს მიერ გაკიცხვის გამოცხადება ბ-ნ პალმისადმი. ამის საბუთათ საკრებულოს შემდეგი მოჰყავს: საბჭოს არა აქვს უფლება გაკიცხოს ხმოსანი იმ მოქმედებისათვის, რომელიც მას საბჭოს გარეშე ჩატუნიაო. ხმოსანი ბ-ნი კარლო ჩხეიძე ამბობს, რომ ჩვენ უკვე გამოვაცხადეთ ეს გაკიცხვა, ის თვითელი ჩვენგანის, — ვინც კი ამ გაკიცხვას ხმა მისცა, — ღრმა რწმენა იყო და მე არ მესმის — როგორ უნდა უარიყოს ეს გაკიცხვა! აქ დამტკიცება-დაუმტკიცებლობა სულ ერთია. რადგან ეს კითხვა პრინციპიალურია, ამიტომ მე წინადადებას ვაძლევ საბჭოს განააჩივროს ეს დაუმტკიცებლობაო. გამგეობის წევრი ბ-ნი გრ. ვოლსკი ამბობს, რომ გამგეობაც სწორეთ ამავე აზრისა არისო. საბჭოს აქვს უფლება, რომ თავის წევრის ცუდ საქციელს, თუ ეს საქციელი საბჭოს შეეხება, — გაკიცხვა გამოუტყდალოსო. მოისმის ხმები გრილსკისაგან და პოდლოლეცკისაგან: საბუთები ამ თქვენი აზრისა რა არისო. ბ-ნი ვოლსკი ასახელებს საბუთებს: ერთი ის, რომ კანონში არ არის ნათქვამი — აქვს ეს უფლება (გაკიცხვა) საბჭოს თუ არა, მაშ ეს არ არის კანონით აღკრძალული. მეორე — რატომ არ უნდა გექონდეს გაკიცხვის უფლება, თუ მოწონებისა და მადლობის გამოცხადების ნება კი გვაქვს. მესამე — ბ-ნი პალმის მოქმედება (მისი წერილები მის გაზეთში) სრულიათ უფაქტოთ რალაც არ-ყოფილ რამეებს გვახევედა თავზე, გვლანძღავდა და თუ კი მას ამის ნება აქვს, ჩვენ რათ არ უნდა გექონდეს იმის უფლება,

ვუთხრათ ბ-ნ პალმს, რომ ის ტყუოდა, ის ცილს გეწამებდა, ე. ი. ის ჩვენგან გაკიცხვის ღირსია. ბ-ნ კ. ჩხეიძის წინადადებას ეყარა კენჭი და 18 ხმით წინააღმდეგ 10-სა გადასწყვიტეს განააჩივროს. აქვე უნდა აღვნიშნო, რომ ამ სხდომაზე «დაუმტკიცებელი გაკიცხვის» გმირი ბ-ნი პალმიც ბრძანდებოდა. დღიდან მისი გაკიცხვისა ის ამ სხდომაზე არ გამოჩენილა მის მიერ ყბად აღებულ ბათუმის საბჭოში. ამ სხდომაზე კი ის დიდის რიხით იჯდა საბჭოს დარბაზში, გარემოცული თავის თანამგრძობლებით, რომლებიც კენჭის ყრის დროს ხელების ქნევით და გაკვირვებულის სახით უმტკიცებდნენ «რალაცას» თავის მეგობარს. ისიც გულ-მოდგინეთ უსმენდა მათ და თავს აქნევდა, ნიშნათ თანხმობისა.

გადავღვარ ბ-ნ ივანოვის, ამ «წმინდა ინტელიგენტის» მიერ (როგორც მას პალმი უწოდებს) ბალსა და ბულვარის საქმეში უთავბოლობისა და უწესრიგობის ჩადენის საქმეზე. მოგეხსენებათ, რომ ბათუმის საბჭომ ხმოსანთა შორის აირჩია კომისია ბალისა და ბულვარის სარევიზიოთ. ისიც მოგეხსენებათ, რომ კომისიამ დიდი უწესოება აღმოაჩინა იქ და ამ უწესოების აღმოჩენით აღმოაჩინა უთავბოლობა ბალისა და ბულვარის ზედამხედველის ბ-ნ ივანოვისა. ამის შესახებ კომისიამ მოხსენება წარუდგინა საბჭოს. აი, ეს მოხსენება გახდა მიზეზათ ბ-ნ პალმის და კომპანიის ვითომდა საბუთებათ, რომ მოხსენება წინააღმდეგ განზრახული აზრით არის შემდგარი, რომ ის წაეკითხათ ივანოვის არჩევის წინ, რომ ამით ეფექტი მოეხდინათ და ივანოვი გაეშავებინათო. საბჭომ გადაწყვიტა დაებეჭდათ ამ საქმის შესახებ ყოველივე, რომ უფრო კარგათ შესძლებოდათ ხმოსნებს ამ საქმის აწონ-დაწონვა. ამ საქმისთვის საბოლოო მსჯავრი უნდა დაედო საბჭოს ამ სხდომაზე. დაბეჭდილ საქმეებში ივანოვის პასუხიც არის. ეს პასუხი იგივეა, რასაც «ჩერნ. ვესტნ.»-ი წამდაუწუმ გაიძახოდა: განგებ შეადგინეს, ცილი დასწამეს, ეფექტი მოახდინესო და სხ. ამ პასუხის წაკითხვით ეჭვი შეგეპარებათ: ეს პასუხი იმდენათ გავს პალმის გაზეთის სახელოვან წერილებს, რომ ის წერილები ან ივანოვს ეკუთვნის და ან ივანოვის პასუხი ბ-ნს პალმს. ამ სხდომაზე თავმჯდომარეობდა ბ-ნი ივანოვი. როცა მან წამოაყენა ბულვარისა და ბალის რევიზიის შესახებ დანიშნული კითხვა, მოახსენეს, რომ რადგან ამ კითხვაში მისი საქმეების შესახებ ექნებათ ლაპარაკი, ამიტომ მისი თავმჯდომარეობა მოუხერხებელი იქნებაო. ამის შემდეგ ბ-ნმა ივანოვმა სთხოვა ბ-ნ მ. ნაკაშიძეს ეთავმჯდომარეებია (ბ-ნი ნაკაშიძე არჩეულია საბჭოს მიერ განსაკუთრებულ საქმეების გარჩევის დროს თავმჯდომარეთ). მ. ნაკაშიძემ დაიჭირა თავმჯდომარის ადილი. ბ-მა კ. ჩხეიძემ საკმაოთ გრძელ სიტყვაში ბ-ნ ივანოვის პასუხის ყველა პუნქტები დაარღვია. დგება ბ-ნი გრილსკი. ბ-ნ ივანოვის მოქმედებაში, მე ვერაფერ არ ბოროტ მოქმედებას ვერ ვხედავ — სთქვა მან, — შეიძლება იყო პატარა უმნიშვნელო შეცდომები, რომლის აღნიშვნა და გამოკიდება არც-კი ღირსო, მე ერთი მაკვირვებს, რათ იკისრა ბ-ნმა ივანოვმა ბალის ზედამხედველობა, ეს მას არ უნდა ეკისრაო. საბჭოს სეპრეტარი ბ-ნი ი. მესხი უპასუხებს ბ-ნ გრილსკის გაკვირვებას, რომ გამგეობის წევრებს შორის საქმის განაწილებამ ბ-ნ ივანოვს სხვათა შორის ეს მოვალეობაც არგოო. გრილსკის შემდეგ დგება მეორე დამცველი ბ-ნ ივანოვი! ა ბ-ნი პალმი, რომელიც ამით შეეცადა ივანოვის დაცვას. ნ. ჯაველი: აქ თქვეს, რომ 180 მანეთისა, 16 მან. და ამ გვა-

რების დაკარგვა, არ ღირს სალაპარაკოთ, ეს წერილმანიაო. ძალიან კარგი, ეთქვათ, რომ ეს ფულები არც ივანოვს მიუთვისებია, არც მებალეს, მარა ეს ფულები რო დაეკარგა ქალაქს—ეს-კი ცხადია. ჩვენ არ გვაქვს უფლება ეთქვათ, რომ 180 მან. პატარა ფულია, და მის შეახებ ლაპარაკი მეთიაო. ამის თქმა მაშინ შეეძლიათ, რომ ის ფულები თქვენი საკუთრება იყოს. ის ფულები ქალაქისა და ჩვენი მოვალეობა არა თუ 180 მან. დაპყროველს ანგარიში მოეთხოვოთ, არამედ 5 კაპ. გაფლანგვაც არ უნდა შეეპოროთ ვისმეს. აქ ისიც თქვენ, რომ როგორ შეეძლო ივანოვს დამოუკიდებლად ემოქმედნაო. ამის ფაქტები ბევრია ქალაქის საქმეებში, არის ფაქტები და თქვენი კარგათ იცით, რომ ბ. ივანოვი თავის ნებით გაურიგდებოდა ვინმეს, გამოიწერდა რამეს და ჩვენ ამას მაშინ გავიგებდით, როცა საქონელი კარზე მოგვადგებოდა. ეს წერილმანია, ამბობთ, არა, ეს მსხვილმანია და ამას ყურადღება უნდა მიექცეს.

ბ-ნი კარლო ჩხეიძე თხოულობს, რომ რადგან ეს საქმე ბევრს ისეთ რამეს შეიცავს, რომლის გამო რკივეა ჩვენ არ შეეძლია, ამიტომ გადავსცეთ ეს საქმე სასამართლოს და, დეე, სასამართლომ გააგვიბოს დამნაშავეს, რომ ის ტყუილი იკატუნებს თავს, თვარა ის არის დამნაშავე და ეფექტები აქ არაფერს შუაშიაო. ზოგერთები თხოულობდნენ—ამ საქმის გადაწყვეტა თითონ გუბერნატორს მიეანდოთო. ეყარა კენჭი შემდეგ კითხვებს: აღძრან ამის შეახებ კიდევ საქმე თუ არა. 21 ხმის უმეტესობით წინააღმდეგ 9 ხმით, გადაწყვიტეს ამ საქმის მოსპობა.

X.

რუსეთის ცხოვრება.

სამწითომქმედო სამინისტრო მომავალ სასწავლო წლიდან გახსნის რამდენსამე დაბალ სამთა-მანო ტექნიკურ სკოლას, სადაც განსაკუთრებით ისწავლან მთა-მანის მუშათა შვილები.

ბაქოში განზრახულ სამთო სასწავლებელში იქნება ორი ძირითადი განყოფილება: სამთო და საქარსნო. სწავლის დრო ოთხი წელიწადია. სასწავლებელს იხსნავს თავის ხარჯზე საზინა, ხოლო ნავთის მწარმოებლები აძლევენ ყოველ წლებში 10.000 მან. სუბსიდიას.

გზათა სამინისტრომ გადასწყვიტა გადააკეთოს რკინის გზის სასწავლებლები იმ მიზნით, რომ ამ სასწავლებლებში მომზადდნენ სსვა-და-სსვა გვარი რკინის გზის მასშინსურენი.

სამთო დეპარტამენტთან შემდგარმა განსაკუთრებულმა კომისიამ განიხილა ბაქოს ნავთის მწარმოებლების და სხვა მხრეთ რუსეთის მექარსნეების მიერ შედგენილი მთა-მანის მუშების დასასვლელი პროექტი და ერთხმად დადგინა, რომ დასასვლელი კასში მონაწილეობის მიღება სავალდებულო როგორც მწარმოებელთათვის, აგრეთვე მუშებისათვისაცა. ასლ პროექტები წარედგინება განსახილველათ სახელმწიფო საბჭოს.

გროდნოს გუბერნატორი თავის ცირკულარში სწერს შემდეგს: ჩემს ხელშია ისეთი ცნობები, რომელნიც მეუბნებიან, რომ პოლიციის მოხელენი, 1) როცა მათ სსვა-და-სსვა შირები მიმართვენ რამე საქმისათვის, კითხვებზე სშირათ იძლევიან უსრდედ და უსკმ პასუხს და 2) სშირათ კერძო შირებს ისეთ მოთხოვნილებას წარუდგენენ, რომელიც ეწინააღმდეგება განონს, რის გამო ასეთი მოთხოვნილება სისრულეში არ მოქვავთ და პოლიციის მოხელეთ არამც თუ შირადათ შეელაპარაკებიან, კიდევ შეურაცხყოფენ. რადგანაც ასეთი

მოკლენა შეტათ მკენა და ეწინააღმდეგება როგორც სამსახურის ინტერესებს, აგრეთვე მცხოვრებთა სარგებლობას და რადგანაც სალსი ვი არ აწსებობს პოლიციისთვის, არამედ პოლიციას სალსისთვის, ამიტომ პოლიციისტრებს და ბოქვლებს ვუბრძანებ, რომ მათდამი რწმუნებულ მოხელეთ უხსნან შემდეგი: 1) როცა მათ მიმართვენ კერძო შირები, ისინი ვალდებულნი არიან ურადლებით მოუხმონ თვითუფს და პასუხი მისცენ სრდილობასი კალოთი, სმის აუძალდებლათ და მით უმეტეს შეურაცხყოფელ სიტყვების უხმარებლათ; 2) პოლიციის მოხელეთ შეუძლიათ მცხოვრებლებს წარუდგინონ ისეთი მოთხოვნილებანი, რომელნიც უსაფუძვლონი ვი არ არიან, არამედ გამოდინარობენ მთავრობის მიერ გამოცემულ განონებსა და განკარგულებათგან და რავი ასეთი განონიერი მოთხოვნილება წარედგინა, ადევონ თვალ-ყური, რომ ის უსათუოთ სისრულეში იქმნას მოუქნილი. თუ ვი ეს თუ ის შირი არ შეასრულეს განონიერ მოთხოვნილებას, იმ შემთხვევაში ის უნდა მისცეთ სისლას სამართალში განონის დარღვევისთვის, რადგანაც კერძო შირების მიერ დარღვევა სავალდებულო წესებისა, როგორცა, ეთქვათ, სანიტარული წესები და სს., მკენე იქნება მთელი ადგილობრივი მცხოვრებისათვის. ბოლს დავძენ, რომ ის პოლიციის მოხელენი, რომელნიც არ ასრულებენ ამ ცირკულარში მოსხენებულ განკარგულებათ, სასტიკათ იქნებიან დასჯილნი.

უძალესათ ნაბძანება, რომ უილიარის ოლქის მევენახეობის და მეღვინეობის განსაძიერებლათ საზინადან გაიცეს სამი წლის განმავლობაში 370,000 მანეთი.

მიწათმოქმედების დეპარტამენტმა გადასწყვიტა სცადოს ზოგიერთ ადგილებში აბრეშუმის ჭიის ბოსტნეული ბაღსებით გამოკება იმ მიზნით, რომ მეაბრეშუმეობა გაავრცელოს ისეთ ადგილებში, სადაც ბუილი ვერ სარბოს.

უძართებელსმა სენატმა განმარტა, რომ გუბერნატორი არა ვალდებული შეატყობინოს საბჭოს ის მიხეხები, რომლის მისედევით იმან არ დაამტკიცა საბჭოს მიერ ამორჩეული შირი ამ თუ იმ თანამდებობაზე.

28 მასის საერო განათლების სამინისტროს სადგომში დაიწყო სსლომები სსკოლო სკოლის რეორმის კომისიამ. კომისიის მუშაობის პროგრამა შემდეგი: 1) საშუალო საზოგადო განათლების სკოლის ორგანიზაციის ძირითად დებულებათა შემუშავება; 2) ამ სკოლისთვის გავითილების ასალი სქემის შედგენა; 3) შედგენა წესებისა, თუ როგორ უნდა შემოიღონ ძირითად დებულებათა მისედევით შედგენილი წესდება საშუალო სკოლისა; 4) შემუშავება წესებისა, თუ როგორ შეიძლება 1901—1902 სამოსწავლო წელშივე შეიცვალოს გლასიგურ გიმნაზიებში და რვალედ სასწავლებლებში აწსებული სქემა გავითილებისა, რათა რაც შეიძლება ადრე და მოსკრსებულათ იქმნეს შემოღებული საშუალო სკოლის ასალი წესდება; 5) საბუნებისმეტყველო და საქანონმდებლო სახენების და სამშობლოს აღწერის მასწავლებელთა შოვნა, რათა ამ მზრივ უსრუქელ ყოფილ იქმნას ასალი საშუალო სკოლა; 6) კითხვა საზოგადო საშუალო სკოლის მასწავლებლების და განსაკუთრებით ასალ ენების მასწავლებლებს მომზადების შესახებ და 7) საქვებო საშუალო სასწავლებლის ძირითად დებულებათა შემუშავება.

წერილი ციბირიდან.

როგორც ჩვენ გავვიგია და კიდევ ვსედავთ, რუსეთის ბუერი სსვა-და-სსვა გუთხეები არიან დარწმუნებული, რომ ვი-

თომც ციბიბირი სულ ოქროებით იქონს მოკუნტული და თუ
 კაცი ციბიბირში მოვიდა. დაჭეო სამი-ოთხი თვე. იმოდენა სე-
 მდიდრეს შეიძენს, რომ მერმეთ შეძლება მიეცემა უსრუნველათ
 ცხოვრებისა. ეს ხმა მიწვდა ჩვენს საქართველომდებრ და კა-
 დეტურ იწყეს იქიდან ციბიბირში წინა. დარწმუნებული ვარ, რომ
 ჩვენში, ვინც-ვი შეძლებული არის, ის ციბიბირში არსოდეს
 არ იფიქრებს წამოსვლას, რადგანც ეუფთა, რაც აქვს. მხო-
 ლთ წამოკლენ ისეთი პირები, რომლებიც სიმიდდრის მა-
 გიერ, ვაქეთ არიან დაჭკირთული. იფიქრობენ: «წავალ ციბ-
 ბირში, დავეჭოთ ნასკვარ წელიწადს, შევიძენ სიმიდდრეს, მე-
 რე დაგბრუნდება სამშობლოში, ვალებს გავვისდი და ვიწუებ
 სულ-ასლათ მშენაერს ცხოვრებასო». ეს იფიქრა საწყაღმა.
 მაგრამ სად უნდა იშოვას ესა იმან სამგზავრო ფულები?
 უკვლამ კარგათ იცის, რომ საწყალ კაცს სსკვ საშავლება არა
 აქვს რა, თუ არ გაჭიდა ან მიწა. ან სახლი, ან და თუ ვა-
 ლი ვაღს არ დაუმატა? რასაკვირველია, რომელიმე ზევით ჩა-
 მოთვლილი საშავლებით შოულობს იმოდენა ფულს, რამდე-
 ნიც ეუფთა ციბიბირში ჩამოსვლამდი და შემდეგ რომ იმედი
 აქვს, რადგან იფიქრობს, რომ ციბიბირი სულ ოქროებით არის
 სავსეო. ვალი ვაღს დაუმატა, დასტოვა ძვირფასი ცოლ-შვი-
 ლი, მტერი, მოყვარე, დასტოვა ედემის მგზავნი, ყოველივე
 ნაყოფით შეძეული თავის სამშობლო და მოკადა ციბიბირში.
 უნდა წარმოადგინო, კეთილყოლო, ასეთი პირების მდგომარე-
 უბა, როდესაც იქ წარმოადგენილი სიმიდდრის მაგიერათ, წილათ
 სვდება უადვილობა, შიმშილი, წყურვალი და შიშველ-ტიტვე-
 ლობა; რადგან ფული არაფერი ჩამოჭეოლია და ტან-ფეხსა-
 ცმელი რომ ცუდაობაში შემოაგლვას და არა თუ ახალის ყი-
 დვა, ზურის ფასს ვერ შოულობს. წარმოადგენელია ასეთი
 პირების მდგომარეობა, რა სასოწარკვეთილებაში ვარდებიან ეს
 უნუგეშობები! ბევრიც რომ დასძლიოს თავ-მოყვარობას და
 დააპიროს სასლში წასვლა, რითი წავიდეს? სასესსებლათ აქ
 რომ ვერ იშოვას, და ადგილ-მამული რომ არ მოპოება ვა-
 სავიდი? ფენითაც შეუძლებელია ამოდენა მანძილი გადმაროს.
 ზევით ჩამოთვლილი მისეხების გამო არა თუ მისგან ნაფიქრ
 ნასკვარ წელიწადში დაბრუნდეს სასლში, არამედ ადგილი შე-
 საძლებელია, მთელ თავის სიცოცხლეში გამოეთხოვოს სა-
 მშობლო ქვეყანას. მეც ამისთვის მინდა ჩემი სავყარელი სა-
 მშობლოს ზოგაერთ პირებს გავაჩნო ციბიბირი, რომ გა-
 ფრთხილდენ შემდეგისათვის. სიმართლე უნდა საჩქვას ვაგძმ, რომ
 ციბიბირში უფრო იშოვება ფული, ვინემ ჩვენს ქვეყანაში, (სა-
 ქართველოში), მაგრამ არა იმ პირებისთვის, რომელნიც უკაპე-
 იგოთ მოდინან. არამედ კაპიტალისტებისათვის, რომელთაც შე-
 უძლია იჯარით აიღოს რეინის გზის ღაინდაგზე სა-უშვირი
 და ოქროს სათხრელი ადგილები, რადგან ამ უკანასკნელ დრო-
 უბში ფული იშოვება მხოლოთ ამ ორ ალაგზე. ეს კაპიტა-
 ლისტები თუიციან სშირათ ისეუბენ ჯიბეს, მაგრამ თავსაც ბე-
 რჯულ აგებენ, რადგან ასეთ ტყე-ადგილებში ბლომათ იურიან
 თავს მარტო ცარცვა-გლეჯის შემუურე ვაზავები და მცირედი-
 სათვიანაც ადგილათ გაიბეჭებენ კაცს, რომ გამოასაღმონ წუ-
 თი სოფელს. რაც შეესება თვიურ მოკვამვირებს ანუ დღი-
 ურ მუშებს, თუმიც შრომის ფასი კარგი ეძლევათ, მაგრამ სა-
 უბედუროთ იმოდენა ძვირია ყოველივე სანოკაგე და სადგომი,
 რომ არა თუ მათ ჯიბეში დაჩჩეს რამე, არამედ დღიურ სა-
 ზრდლსაც ვერ ასწრობენ და რამოდენიმე თვის შემდეგ ისევე
 ცარიელ-ტარიელი დაესეტებიან სამეშაოს მუხნაში. აი სშირათ
 ასეთი ბედი სვდება ცარიელ ჯიბით ჩამოსულთ ციბიბირში;

ესლა მსურს ორიოდ სიტყვა მოგასხენოთ ქ. ირკუტსკზე
 და შიგ მცხოვრებ ქართველებზე.
 ქ. ირკუტსკი მკვს აღმოსავლეთ ციბიბირში. ეს ქალაქი
 საცასტოთ წოდებულია მთელი ციბიბირისა, სიმიდდრით ორ-
 კუტსკს პირველი ადგილი უჭირავს მთელი რუსეთის იმპერია-
 ში, რადგან სსკვა ქალაქებს, არა თუ სავეთარი კაპიტალი აქვს
 სულ-უსლებელი, არამედ რადენი მილიონობით სასინის ვა-
 ლი მართებთ. ირკუტსკს-კა 7 მილიონი თავისი სავეთარი
 ფული აქვს. მაგრამ თუ მაქცევთ ყურადღებას ამ ქალაქის
 მოწოხილებას, მაშინ არც გასაკვირველია, რომ ირკუტსკს
 ვალის მაგიერ ფული ჰქონდეს. მოვიყვან მოკლეთ ირკუტსკის
 აღწერილობას: სივრცით ირკუტს უჭირავს რვა ოთხ-კუთხედი
 ვერსტი, და შეიცავს 80,000-მდის მცხოვრებთ. ამ ქალაქში
 რამოდენიმე საშავლო სასწავლებლებია, მაგრამ მეტი საწილი
 აგებულია და არსებობს შეწირულებით მდიდარ მოქალაქეთა-
 გან. ასე, რომ ქალაქს თავისი სავეთარი სასწავლებლები ძლი-
 ერ ცოტა აქვს. მოწოხილობა ქალაქისა ყოველდ უნუგეშო
 მდგომარეობაშია, ქუჩებში ქვაფენილი არ არის დაგებული.
 ამის გამო წვიმის დროს ისეთი ტალახი დგება, რომ ტრო-
 ტუარიდან ტროტურამდის გადასვლა საძნელთა. როცა გა-
 მუდმებული დარა არის, მაშინ-გი მუსლამდის მტკერში იფლე-
 ბა კაცი. სშირათ უმთავრეს ქუჩებში შესვლებით გასწილ
 მძოროს კატისას, ძაღლისა და სსკ.. ტროტურებია ფიცრუ-
 ლი, მაგრამ სშირათ ისეთი დაძველებული და დამტოვრული,
 ეშმაკიც ფეხებს დაიმტკერეს ზედ, რომ გაიაროს, მით უმეტეს
 ღამით, რადგან ფანტები თითო ვერსტის მანძილზედ არიან
 ერთი-მეორისაგან დაშორებული. ვერც დღითი და ვერც ღამით
 (მით უმეტეს ღამით), გარდა ერთათ ერთი დიდი ქუჩისა, ქე-
 ჩას მცველს ვერ იშოვით. ამის გამო გავრცელებულია ქალაქში
 კაცის კვლა, ცარცვა-გლეჯა და დღემდისაც არავითარი ადმი-
 ნისტრატული ზომები არ არის მიღებული. ქალაქის ბატონ-
 პატრონები რომ ქალაქს, როგორც ზევით მოვისსენიე, დე-
 დობის მაგიერათ, დედინაცვლობას უწევენ, და უძაღლესი ად-
 მანისტრატციაც არ ღებულობს არავითარ ზომებს, რომ ძალა
 დაატანოს ქალაქის თვით-მართველობას.
 ქ. ირკუტსკს სამსრუთით ჩამოუდის მდინარე. რომელსაც
 «ანგარა» ეწოდება. ეს მდინარე სავამოდ მოზრდილია, ასე
 რომა ორთქლ-მაკალი თავისუფლათ დაცურავს შიგ. ეს მდინა-
 რე ქალაქსა და რეინის გზის სადგურს შიგ მკვს, გადასას-
 ვლელათ სიდი არაი გაკეთებული, და ეს სიდი კარგ მამოსა-
 ვალსაც აძლევეს ქალაქს, ისე დიდი მოძრაობა არის ზედ. სიღ-
 ზე გადასასვლელათ ქვეითი არაფერს იხდის, ეტლები 8 კა-
 პის, ურმები-ვი 16 კაპის. შარშანდელი ანგარიშისაგან სჩხს,
 რომ სიღს წმინდა შემოსავალი მიუცია ქალაქისათვის 47,000
 მანეთი თუმიც ასეთი შემოსავალი აქვს ამ სიდიდან ქალაქს,
 მაგრამ აქამდის ერთი შვედრი სიდი ვერ გაუკეთებიათ, რა-
 მელზედც შესაძლებელი ყოფილიყო ზამთრისა წავსულთანა
 განწეუროტლივ სიარული. აქ სიღს აკეთებენ ლუზა ჩაშეებულ
 ბარჯებზე, და როდესაც შემოდგომაზე მდინარე იწყებს გაფინ-
 ვას, მაშინ სიღს იღებენ. ხალხი დროებით გადაჭევათ ზარო-
 მით, ანუ როგორც აქ უწოდებენ «ზღაშეოტით». ქრისტოშო-
 ბისთვიდან მდინარე სრულათ იფინება, მაშინ მიმოსვლა ორთქლ-
 მაკალთა შენებრებულია და ხალხი უშიშრათ ეინულზე დადის;
 როგორც ზევით მოვისსენიე, ირკუტსკში 80,000 მცხო-
 ვრება. ამთში თითქმის ყველა ტომის ხალხია და მათ შო-
 რან ქართველებიც, რომლის რიცხვი ძლიერ მცირეა. რა წარ-
 მობის დარცს მისდევენ ქართველები? როგორ ნივთიერ მდგო-

მარობაში არიან? სწავლა განათლების მხრივ რა ადგილი უჭირავს? და ერთმანეთს ესმარებათ, უმართვეს ხელს, თუ ისეუკველებური განსეთქილება სუფიერს მათ შორის? თვითუკველითსხვახელ ვერცდები შეძლებისა გვრათ ვასუხი მივცეთ. ქართველები, რომლებიც კი მოაგრეკებენ 100—200 მანეთამდე, მამინვე სსკა მუშაობას თავს ანებებენ და ვაჭრობა-აღება-მიცემობას მისდევენ. უჭირავთ სასტუმროები, რეინის გზის სადგურის ბუფეტები, «რენსკოვი პოგრებება», სამივიტროები, და ლუდსახები. პირველთა რიცხვი უკვლავ ნაკლებია, მხოლოდ უკანასკნელთა-კი უკვლავ მეტი, რადგან უკანასკნელთ ძლიერ მცირე ოსხა უნდა. ნიუთიერათ ქართველებში მდიდარი რომ უწოდოთ თი... ერთიც არ მოაპება. საშუალო შემდების, რომ რიგინათ შექმდეს თავის რბენა და უშიშრათ, ათამდის ჩამოითვლება. დანარჩენები-კი ვაი-უით და წვალება-დაგვიით ინახვენ თავს. ვისაც სავაჭრო არ აქვთ, ისინი არუის, ლუდის, და მინერალური წყლების დამტარებლათ მსასურებენ. ესენი შრომის ფასათ იღებენ თვეში 30—40 მანეთამდის. ძველებური ახალ-თარაღისა, უდარდელ ცხოვრებას, ლოთობას და სსკას... არა თუ არ უკვლავ ამათში, ერთ-ორ წილათ უმატისა და გაგრეკებულა. ამას ერთვის ვიდევ ბანქრობია. ძლიერ იშვიათათ შესვალთ ქართველის სასლში, რომ «დაუ, დაუბასე და დაუბანარეს» სმა არ გაიგონათ. რაც შეესება სწავლა-განათლებას, ცხოვრების მიმდინარეობის თვალურის დევნას და სსკა ჭკუის სავარჯიშო სავანს—ეს ქართველებისთვის უცხო სადია. ამათ ჭკუის სავარჯიშოთ გაუსდიათ სხვიით ნათქვამი ბანქრობისა და ლოთობა. სამართალი მოითხოვს ვთქვათ, რომ აქ ქართველებში გაშრობით უფრო თვისება სუფიერს, ვინემ ჩვენში. მხოლოდ როგორც საზოგადოთ არის, ისე აქაც შეძლებულს შეძლებულთან აქვს დამოკიდებულება, ხელის გამართვა, მიხატვი-მოხატვიება და ღარიბს ღარიბთან. მაგრამ ქართული ანდაზის არ იყოს: «ძველარი ძველარს აკვიდა და უთხრა, საფლავამდის მიმიუჯანუა», რას უნდა დაქმნარს საწყალი საწყალს, როცა თვითონ დანარჩებას საჭირებს სსკისგან? აქ შეძლებულ ქართველებს რომ ჰკითხო, ამჟათ გი-პასუხებენ: «მე ჩვენი ხალხის დანარჩება და «სლათორთმა» ტყავი გამამრო, თორემ ერთი სამათ მეტი შეძლება მექნებოდა!» რას ეძახიან დანარჩებას? როგორ გამრობია ტყავი თავის ხალხისგან? აი როგორ:

როდესაც ტუსადს მოიყვანებენ ციხეში. მისწერენ რომელიმე «კოლესტში» საცხოვრებლათ და გაუშვებენ, წარმოუდგენელია მამინ იმათი მდგომარეობა, უცხო ქვეყანაში, საცა ერთი ხანობი არ ჰყავს, ერთი გროში ჯობეში არ უძევს გზა არ იცის და კვალი—სად წავიდეს, ვის მიმართოს? სოფელში სარგებლობენ რა ასეთი მდგომარეობით, წინადადებას ამღევენ დიდიდან სადამომდის იშრომონ ორ შესრათ. უკანასკნელიც თანხმდება, მეტი რა გზა აქვს. ვადის დღეები, კვირები, თვეები, მაგრამ ასეთი მცირე შრომის ფასით რა უნდა გამოვიდეს, როგორ უნდა შეინახოს თავი?.. მამინ იღებს «ბაშოფორთს» საცა იმას უწერენ შემდეგ: «Ссылно-поселенець во-лости (такой-то), имѣть право развѣзжать для услу-женія и работъ по Иркутской губ., кромѣ горо-дovъ». როგორც ხელათ, ქალაქში შესვლის ნება არა აქვთ, ისეუ სოფელში უნდა ისეთადონ და ისეუ მცირე ფასათ იშრო-მონ. ქალაქში შამოსვლა ეშინია, მაგრამ იქ ჰყავს ხანობი მუხობელი, რომელსაც მდიდრის სასელი აქვს და ჰგოქრობს: იქ მივალ და ის მისაშვალებს რასმესა. მოდის მალეუათ ქალაქში და მიეჩქარება თავის ხანობთან, გურუდი გურუელთან,

მეკრელი მეგრელთან, იმერელი იმერელთან და სსკას... უკანასკნელიც იღებს, პირდება შემწობას, ქალაქში ცხოვრების ნების აღებას და ახერხებს თავისთან. დიდიდან სადამომდის ამუშავენს მასთან; ასე ვადის რამოდენიმე წელიწადი და ეს უკანასკნელი თავის ხანობთან მსასურებს, უკანაგოთ, უკან-მაგროთ, მხოლოდ მარტო მარტოთ ლუკმა პურისათვის. აი ამას უწოდებენ ეს ბატონები «თავისი ხალხისგან ტყავის გა-ძრობას!» ვისაც სსკა ადგილას 30—40 მანეთამდის ვამაგი-რი უნდა აეღო, იმას აქ მექათათ უშრომია, მექათათ უმსასუ-რია და მადლის მაგიერათ ის მიუღია, რომ მისი ხანობი იმასის: «ჩვენი ხალხით გამძვრა ტყავით!» რაც შეესება მ-ტურიალურათ დანარჩებას, ქართველი შეძლებული აქ უფრო არჩევს ათი თემანი დღეს ლოთობაში გაფლანგოს, ვინდა ბანქრობისაში წავიკოს, ვინემ ათი მანეთით ღარიბ ქართველს ხე-ლი გაუძარტოს.

რაც შეესება ქართულ ყურნალ-გაზეთებს, ანუ წიგნებს, აქ იმათ კვალსაც ვერ ნახამთ. თუმცა ვასულ წელში, როგორც მასსოვს, ერთს თუ ორს მოსდიოდა «კვალი» და «გრებული», მაგრამ შემდეგ იმათაც მეტი ბარგათ დანახსეს იმათი გამოწე-რა. ესლა სიტუვა რომ ჩამოაგდოთ ქართულ ყურნალ-გაზე-თებზე, არა თუ შემწობას აღმოგიჩენენ, არამედ სამასხაროთ ავილებენ და რაც შეუძლიათ, ხელს შეგიშლიან. ასე და ამნა-რათ არის დღეს ირკუტსკის ქართველების მდგომარეობა და შემდეგ ვერცდები უფრო ვრცლათ გავანხო ის ძვითსველ სა-ზოგადოებას.

ირაკ. ალექ—ქე გოგოლაძე.

ს ა ს ლ ვ ა რ უ გ ა რ ე თ .

ინგლისი. ინგლისის მართებლობა იმუშავენს ზომებს, რომ მიიზიდოს იტალიელი სოფლის მეუბი შოტლანდიასა და ვადისში. ამ ზომით ინგლისელებს უნდათ ცოტა გააღვი-მონ მიწის შემუშავების საქმე, რომელიც ამ ბოლო დროს ძალიან დაეცა. უმთავრესი მიზეზია ამ მოკვლებისა ისაა, რომ მეუმა ხალხი სტოკებს სოფლებს და მიდის დიდ ქალაქებში, სადაც შრომა არაა ისე სიმძიმო, სამუშაო ქირაც უფრო დი-და და ცხოვრებაც სასიამოვნო. ამ ბოლო დროს მთავრო-ბამ გამოესცა რამდენიმე კანონი, რომ შეეხებება მეუმა ხალხის სოფლიდან ქალაქისკენ მოძრაობა, მაგრამ საწყალეს სრული-ათ ვერ მიადწის. მთავრობას აქ ერთი რამ აწუხებს. ვინიცო-ბაა ინგლისის ოში მოუხდა რომელსამე ძლიერ სასელმწიფოს-თან და ზღვაზე დამარცხდა, მამინ სუთმეტიოდე დღეა საჭი-რო, რომ ინგლისის დიდ ქალაქებში შიმშილობა ჩამოვარდეს, რადგან ამ ქვეყანას მეურნეობის ნაწარმოები უმთავრესათ მრე-წველობაში ჩამორჩენილ ქვეყნებიდან შემოსაქვს. აი, სწორეთ ასეთი მოკვლების სასცდენათ მთავრობა ცდილობს, რადგან თავისი ხალხი ვერ დანამარცა სოფლებში, მიიზიდოს სოფლე-ბისათვის სსკა ქვეყნის მეუბი და შეხერდა იტალიასე, სადაც ხალხი მეტის-მეტათ გაჭირებულა, ათასობით ანებებს თავს სამშობლოს და ამერიკაში მიდის.

— ინგლისში დიდი მნიშვნელობა აქვს სათითოთ არჩეუ-ნებს. ეს არჩევნები დროთი დრო ამუშავებენ, თუ როგორ უნქერის ხალხი თანამედროვე მთავრობას. ამ მხრით ძალიან საუურადღებოა ამ დღეებში მომხდარი არჩევნები საფორნ-გალ-დინის ოლქში. ეს ოლქი დიდი ხანთა ეკუთვნოდა ლიბერლებს. 1895 წელს მომხდარ საზოგადო არჩევნების დროს ლიბერა-ლების კანდიდატმა გამარჯვა 425 უმეტესობით, სოლო გა-სულ წელს ლიბერლებს საქმე წაუხდათ. კონსერვატორებმა

განაცხადეს—ლიბერალების მომხრეობა ომის განვიცხვავა იქნებოდა. თვით ლიბერალებიც შეუყოყმანდნენ და ბეჭდმა კენჭის ურახი არ მიიღო მანაწილეობა. ამანათ, ლიბერალების განდიდატი მსდლოთ 110 ხმის უმეტესობით გავიდა. წელსაც იმავე ომის მიმართეს კონსერვატორებმა და განაცხადეს—ლიბერალების მომხრეობა ბურჟუაზიის ქომაგობა იქნება. მაგრამ მათმა ომმა ვერ გასჭრა და ლიბერალების განდიდატმა არამც თუ გაიმარჯვა, მიიღო 792 მეტი კენჭი. ეს მოვლენა აშკარათ გვიჩვენებს, რომ სალსში თანდათან იზრდება უკმაყოფილება ასლანდელი მთავრობისადმი, რომელიც ჰგავს ნდობას თვით თავის მომხრეთა შორისაც კი.

საფრანგეთის პარლამენტის არჩევნები უნდა მოსდეს გაისათ მასში, ე. ი. ერთი წლის შემდეგ და აი პარლამენტში უკვე დაიწეს ავტორიტა და მხადება. ვალდეკ-რუსოს სამინისტრომ დიდი სარგებლობა მოუტანა მემარცხენეთა პარტიებს—რადიკალთ და სოციალისტთ, ამით მოუზოვა მეტი გავლენა და სასული და, უკუკელია, მომაკალ არჩევნებზედაც უკვლავ მეტათ ესენი მოიგებენ. მაგრამ რადიკალებს ძირეულ კმინათ სოციალისტების, ვაი თუ ამით გამოკვდნონ ჩვენი საარჩევნო ადგილებიდან, როგორც ეს სშირათ სდება და ამ უამათ იმის ცდაში არიან, თუ როგორ აიშორონ თავიდან ეს უსიამოვნო გარემოება. რადიკალთა მემარჯვენე ნაწილი, ლეონ ბურჟუას მეთაურობით, ფიქრობს რადიკალთ ყოველი გავშირი გასწვევითონ ამ კონკურენტებთან და გადაისაროს რესპუბლიკანულ-ოპორტიუნისტებისაკენ. ეს ნაწილი უფრო რესპუბლიკის დაცვას და კლერიკალებთან ბრძოლას ანდომებს მთელ თავის მსლ-დონეს, ხოლო სოციალურ რეფორმებს დიდათ არ შესარის, ამისათვის მათა მარჯვენა მხარისაკენ გადასრა ადვალათ ასახსნელია. მეორე მხრით, ამ მიმდინარეობას ეწინააღმდეგება რადიკალთა მემარცხენე ნაწილი, პელეტანის, კლემენსოს და სს. მეთაურობით, რომელნიც მიიღებენ რეფორმებისაკენ და მით უახლოვდებიან სოციალისტთ. მათ სურთ უკვლავ რეფორმის მომხრეთა შორის გავშირი ჩამოავდონ და ისე წარსდგენ ასლ არჩევნების წინაშე. აი, ასეთი მუშაობაა ამ უამათ რადიკალთა პარტიაში და რომელი მიმდინარეობა გაიმარჯვებს—ამას მომავალი გვიჩვენებს.

— საფრანგეთის პოლიტიკური ცხოვრების შესატყობათ მოვიყვანთ აქ ცნობას იმის შესახებ თუ რომელი პარტიის გაზეთები მრავლდება თუ კლებულობს. გასულ წელს, მაგ., ზარეში იყო 68 გამოცემა ზომიერ რესპუბლიკანულთა, 30 რადიკალების და სოციალისტების, 16 კონსერვატორების და 42 ნეიტრალური. პრეინციპია 880 გაზეთი ზომიერ რესპუბლიკანულთა და 233 რადიკალთა და სოციალისტთა. ზარეში ამ უკანასკნელ დროში რადიკალთა ორგანოები მრავლდებიან, ხოლო ზომიერთა კლებულობს. მაგ., 1898 წ. პირველთ ჰქონდათ 17 გაზეთი, 1899 წ. 27, ხოლო შარშან 30. ზომიერთა ორგანოები 1893 წ. იყო 156, 1897 წ. 97, შარშან კი 68. გარდა ამისა, საფრანგეთში არის 54 ასოციაცია ყურნალისტთა და, საზოგადოთ, მწერალთა, რომელთაც უკეთ 25.500 წევრი.

— დემოკრატთა პალატამ სსვა-და-სსვა შესწორების შემდეგ ერთხმით მიიღო კანონ-პროექტი, რომელიც განსაზღვრავს მრეწველობის პასუხის-გებას მუშების უბედურ შემთხვევებში.

— დემოკრატთა პალატის საბიუჯეტო კომისიამ 17 ხმით წინააღმდეგ 13 ხმისა პრინციპიალურათ აღიარა შემოსავალზე გადასახადის დადების საჭიროება.

ბერმანია. გერმანიის იმპერატორი ძლიერ ცქვიტი და

გონება-მასვილი გაცია. ამიტომ ის ძლიერ სშირათ წარმო-სთქვამს სოლმე სიტუვას ამა თუ იმ კითხვის შესახებ და მის ამაღლსაც მაშინვე გადააქვს გაზეთის ფურცლებზე სალსისათვის საცნობლათ და საგულესხმოთ. მაგრამ კონსტიტუციის ძალით სელმწიფის სიტუვას მაშინ აქვს რაიმე კანონიერი ძალა, როცა მას სელს აწერს პირველი მინისტრი-განცლერი, ხოლო ეს უკანასკნელი პასუხის-მგებელია რეისიტაცის წინაშე. სელმწიფის მიერ წარმოთქმული სიტუვები სშირათ ისეთი მგარნი და კონსტიტუციის წინააღმდეგია, რომ ის ალპაზრკებს მთელ პრესას და რეისიტაცში დემოკრატებიც შეკვითხებიან მთავრობას, ვისი აზრია ეს, მთავრობის თუ პირდალთ იმპერატორისაო. და მთავრობაც ჩვეულებრივით უპასუხებდა: ის, რასაც მთავრობა არ აქვეუბნებს, მთავრობას არ ეკუთვნისო. გაზეთები მანც დიდ კრიტიკაში ატარებენ ტასტიდგან წარმოთქმულ სიტუვას და ეს, რასაკვირველია, არ იყო სასამოვნო იმპერატორისათვის. უკანასკნელმა მისმა სიტუვამ ჯარის მიმართ — თქვენ მზათ უნდა იყვეთ შინაურ მტერთა წინააღმდეგაცო — დიდათ ადელავა პრესა. ამის გამო ასლა იმპერატორს უთქვამს თავის ამაღლისათვის, სრულიათ საჭირო არ არის ყველა ჩემი სიტუვა, სიტხარის დროს წარმოთქმული, «აქროს ვარაყით» გატანილ იქმნას საზოგადოებაშიო, ე. ი. გაზეთებში გამოცხადებაო. ამისათვის არის მოსალოდნელი სელმწიფის სიტუვა მსოლოთ ოფიციალურ გაზეთში გამოქვეყნდეს და მისთვის თვით მთავრობა შეიქმნეს პასუხის-მგებელი.

— პოლონური გაზ. «მიენნი პოზნანსკი» სწერს, რომ პოლონელ ბავშვებს მეტათ სდვენან პოზნანის პრესიულ სკოლებშიო. ამ სკოლებში მასწავლებლები სულ გერმანელები არიან და პოლონური ერთი სიტუვაც არ იციანო. უმაწილები სკოლიდან სშირათ დასისლდასებული სკლებით ბრუნდებიან შინაო, კმინათ, რომ პოლონელებმა უწესობა არ მოახდინონ. პოლონელებმა ბეჭდვულ გამოცხადეს პროტესტი ამისთანა მსეტური წესების წინააღმდეგ, მაგრამ მათ სამარტლიან საჩივარს მთავრობა ყურს არ უგდებს.

— თანამედროვე ცხოვრების განვითარებამ გამოიწვია, სსვა-თა შორის, მოძრაობა სასულიერო წოდებაშიაც. პროტესტანტების მოწინავე სამღვდელთა 1890 წელს, გადასწვიტა გავშირის დაარსება. ამ გავშირს უნდა შეეთანხმებია სოციალურ რეფორმების შემოღებაში სამღვდელთა, სახელმწიფო და საზოგადოება. პირველათ ამ გავშირს ასე თუ ისე საცოცსლე ეტყობოდა. მაგრამ აქ არეულია სსვადასსვა ელემენტი, ამასთან გავშირს უნდოდა არც მღვდებისთვის ეწყენებია და არც ცხოვრები დაჩნგრა. ეს კი შეუძლებელი გამოდგა. ამიტომ ეს სამღვდლო-მოსულებების გავშირი თან და თან იშლება. შორდებიან მას უფრო გულწრფელი წევრები. პასტორმა ნაუმანმა დაარსა თავის საერო-სოციალური ჯგუფი. პასტორი გერე მიემსრო სოციალ-დემოკრატებს.

მაინც ეს შემოსსენებული გავშირი იზერობს ყურადღებას ზოგერთი გულწრფელი მოღვაწეებით. მას წინეთ ბრუნ-შეკეში შეიკრიბა მათი მე-12 კონგრესი. სსვა და სსვა რეფორატებს შორის აქ საყურადღებოა პასტორ პოანაუკის მოხსენება—«საღსის მოთხოვნილება, განათლება და მისი დასაყმაყოფილებელი საშუალებანი». სასაღსო შკოლამ საღსს უხვეუნა განათლების გზა, აღუძრა მას სწავლის წყურვილი, მარა შეგნებული განვითარებისათვის ის ცოტაა. რაც შრომაა, ის შკოლას შემდეგ იწეება. მერე რომელი ნაწილი შეკლის ამ მსრივ საღსს უკვლავ უფრო? «მე დაბეჭითებული წინააღ-

მდევი ვარ სოციალ დემოკრატების პოლიტიკური და სოციალური მოქმედებისა, განაცხადა მასტორმა: როგორც მონარსისტი, ვებრძვი ამ პარტიის რესპუბლიკანურ მისწრაფებათ, როგორც მომხრე წაჭმობების თანამედროვე წეს-წყობილებისა, მეწინააღმდეგე ვარ გოლეკტივიზმისა. მიუხედავად ამისა შკოლას გარედა ხალხის განათლების საქმეს დაუგვირდო და სინდისის წინაშე უნდა ვდვიარო, რომ არც ერთ პარტიას, არც ერთ დაწესებულებას არ გაუგებია იმდენი პოლიტიკატივის გონებრივ და ზნეობრივ ამბლებსათვის, რამდენიც გააგებია ამ პარტიამ. თქვენ იტყვიან—ეს პარტია ცალ მხრივ, ტენდენციურ მასალებს აწვდის ხალხსო. მეტე სხვა პარტიები ვიდრე უარესათ არ იქცევიან? როცა ისინი ნამდვილ ცოდნას სთესდენ ხალხში, ჩვენ საბავშო წიგნებს ვაწვდიდით მას. ბევრი ჩვენგანი იმ აზრს ადგენ, რომ საშიშია ხალხში სხვა-დასხვა სამეცნიერო ჰიპოტეზების გავრცელება, იმას მოლოთ შეუთუგევი ფაქტები უნდა მივაწოდოთ. მეტე მეცნიერება უჰიპოტეზოთ შეიძლება წარმოვიდგინოთ? შესაძლოა, მაგ., დარვინიზმის დამატება მანამდის, სანამდის ყველანი არ შეთანხმდებიან მის სიმართლეში? არა, მეცნიერება, მისი პრინციპები თავისთულათ უნდა ვრცელდებოდეს ხალხში. «შემდეგ მასტორმა დამართა თავის თანამსახურთ პოტიესტანტის სამდვდლობიდან და შენიშნა, რომ მასტორი, როგორც კულტურული ადამიანი, არ უნდა ეხსიარებოდეს ისეთ საქმეებში, სადაც ის უფრო სუსტია, ვიდრე სხვა პოტიესიონალური, ამ საქმისათვის აღზრდილი მოღვაწენი. ამასე უფრო ვრცლათ ილახანკა მეტე მასტორმა, ედუიკსმა. ლიუტერის დიდი ღვაწლი იმაში გამოისატება, რომ იმან დაუბრუნა მოქალაქეთა საზოგადოებას, თვითმართველობას და სასკოლოფიფოს ის უფლებანი და მოვალეობანი, რომელთა თავის ხელში დაჩხენა სურდა კათოლიკეთა სამდვდლობას. მართალია, სამდვდლობას დიდი ღვაწლი აქვს თავის არსებობის პირველ ხანებში, მაჩა როცა ხალხი განვითარდა, მაშინ სამდვდლობას აღარ შეეძლო იმ სხვა-დასხვა მოთხოვნილებათა დამკუფიფლება, რომელიც ცხოვრებამ წარმოშვა და გააძლიერა. ყველასე უფრო ეს შეეხება შკოლას. სამდვდლობამ უნდა იცნოს მასწავლებლის ავტორიტეტი, ამით ის ამოარებს ისეთ მოვალეობას, რომლის აღსრულება არც მალეუძს და არც შეეფერება. ამიტომ, შენიშნა მასტორმა, უნდა მოსპობილ იქმნას საშკოლო მოხობის ნაშთი—სასკოლო ინსპექცია.

მსპალაიი. სათათრეთში ძალიან ბევრი მადნები აღმოჩინეს და კვრობის სხვა-დასხვა კაპიტალისტები მედამთსოფლობენ ნებართვას მათი დამუშავებისას. მაგრამ მთავრობა ყოველთვის უარს ეუბნება. ასლ «კონსტანტინოპოლის საგვტრო გასეთი» ხსნის მიზეზს უარისას და არევეს სვანთქჩის საკონომიო პოლიტიკას. თუ მას დავუჩუვრებთ, სულთანნი ნამდვილი ავრარეი ყოფილა და ჭირივით ევაკრება მრეწველობა. აი რას სწერს გასეთი: «დასავლეთ კვრობის და განსაკუთრებით ინგლისის მაგალითი ძალიან ამინებს სულთანის მთავრობას მრეწველობა არ განვითაროს მეურნეობის დასაქცევათ. უცხო კაპიტალისტო რომ მიეცეს უფლება ფაბრიკა-ხავოდების გახსნისა, სამეურნეო პოტიესინციები ადვილათ გადაიქცევიან სამრეწველო პოტიესინციებათ და გლეხი პოლიტიკატივით, რაც სასურველი არ არის. ამიერ-კავკასიის მაგალითი ნათლათ ამტკიცებს ამას. რაღაც 25—30 წლის წინეთ დაიწეს რუსეთის კაპიტალისტებმა ბაქოს ნავთის წარმოება და ასლ ეს ქალაქი ისე გაიზარდა, რომ გლეხები უიდიან თავის სახლ-კარს და ბაქოსკენ მიეშურებიან. ამის გამო

ამიერ-კავკასიაში მეურნეობა ეცემა, მიწა გადაღის კაპიტალისტურთა ხელში და მცხოვრებნი რჩებიან უსახსროთ... რდესმე ბაქოს, განჯის და ქუთაისის გუბერნიები მეაბრეშუმეობით ყვარდა, აქედან ათიათასობით პარვის ცალებს გზავნიდენ ნიყინი-ნოკოროდში, მოსკოვში და მარსელში. ყარაბაღის და დაღესტნის ხალხები ისე მეიწათ იყიდებოდა სასლვატკარეთ, როგორც სპარსეთის და სათათრეთის, ასლ ვი ყველა ამის წარმოებასე არა ისმის-ჩა, ყველა გაუტაცია ბაქოს ნავთის წარმოებას. რა იქნება ამიერ-კავკასიაში, თუ ვიდრე გამიჩნდა ნავთის წყაროები? მაშინ, უეჭველია, ყველა სოფლის კატი ფაბრიკის მეშათ გადაიქცევა, როგორც ეს ინგლისში მოხდა. აი ასეთი მაგალითი აქვს სათათრეთის მთავრობას და რაღაცასკვირველია, ყოველივე დონეს სმარობდეს მეურნეობის (სვანთოესვა, მეცსავარობა, ცსენის მოშენება, ბამბის და, განსაკუთრებით, პარვის მოყვანა) განსაკუთარებლათ. მიოელი საუგუნებების განმავლობაში მეაბრეშუმეობა არ განცილებია ბრუსის და აღეპოს მარტებს. ამ უგანასკნელ წელიწადს ვი ის ძლიერ გავრცელდა ტრაპიზონის, დიარბუქის, კანქის, ივონის და სხვა მარტებში... სულთანის ბრძანებით ამას წინათ დაარსდა პრემიები საუგეთესო მეაბრეშუმეთა დასავლიდლოვებლათ, სოლო ასლ ვერცხლის და რქოს მეღლებიც მიეცემით. ასეთივე ყუარადლება აქვს მიქცეული მეურნეობის სხვა დარგებსაც... ერთი სიტყვით, მრეწველობის უარისყოფა და მეურნეობის გაძლიერება—აი, რას შეიცავს სათათრეთის მთავრობის საკონომიო პოლიტიკაო.

— თვითნებობა და უწესობა ჩვეულებრივ მოგვლანთ შეიქნა ოსმალეთის ცხოვრებაში. ბევრი გამოჩენილი ოსმალელი ცდილობდა, რომ ქვეყნა რამე ნაირათ ჩავდო განონიერების კალაპოტში. ამ ოცდასეთი წლის წინეთ იქ ვიდრე სცადეს კონსტიტუციონური მართველობის შემოღება, მიდსად-ფაშის მიერ შედგენილი კონსტიტუცია მიღებულ იქმნა, მაგრამ დიდი დღე აღარ დასცლია. ასლანდელმა სულთანმა ის გააუქმა და მიდსადიც არაბეთში გატყავნა, სადაც მოსიფილემი უაშუშებმა სიცოცხლე მოუსპეს. ამის შემდეგ რაქცია ვიდრე კაძლიერდა და მასთან მთავრობის მოწინააღმდეგენიც შეკავშირდენ და შეადგინეს ოპოზიცია, სახელათ «ასაღვანდა ოსმალეთა პარტია». რაღაც სამშობლოში ყოფნა ძნელი იყო, ვისაც ვი მოეხერხებოდა, გარბოდენ სასლვატკარეთ და იქ, წკრით თუ სსქმით, ავრცელდენ თავის აზრებს. დღეს ეს პარტია მეტით კაძლიერდა. კონსტანტინოპოლის ოფიციალურ გასეთში თითქმის ყოველ დღე წავითსავთ სასამართლო პალატის პოტიესროლის განკარგულებას—დატრესადებულ იქმნას ეს და ეს მოსკოლო. გაქცეულთა შორის შესვლებით პოტიესინციებს, სასმედრო პოტიეს, ექამებს. ყველა ამ გაქცეულთ ეძლეათ განსასლდურელი დრო, რომლის განმავლობაში შეუძლიათ სამშობლოში დაბრუნება. თუ ვი აღნიშნულ კადას გადააცილებენ, მაშინ მათ დაუსწავლათ განამსჯავრებენ და ჩამოართმევენ, თუ რაიე ქონება აქვთ ოსმალეთში.

ინგლის-ტრანსპალის ომი. 28 მაისის დეპეშაში ვიტჩენური აღნიშნავს მოკლულ, დატყვევებულ და თავის ნებით დანებებულ ბურებს უგანასკნელ თვის განმავლობაში. მათი რიცხვი სულ 2640 ვარს უდრის. 1 ივნისიდან ათამდე მოკლულია 26 ბური, დატრილია 4, ტყვეთ არის წყევანილი 409 და თავისით 23 დავკნებდენო. ვარდა ამის დავლათ ვიდეოთ 651 თოფი, 115.000 თოფის პატრონა, 120 ფურგონი და 400 ცხენიო. ამისდა მიუხედავათ ბურები ისე მეღვრათ განავრძობობობდენ ღას, რომ იმავე ვიტჩენურმა მოსთხოვა მთავრობას

სალი ჯარები და შეუთვალა, თუ დროზე არ გამამატებო, შე-
დგისთვის მას-მის-მგებელი მე აღარ ვიქნებო.

— მეფე ედუარდს, როგორც «ნოვოსტი»-ს ატყობინებენ,
სუისის რმის მალე გათავება და ამ მიზნით ღონდობიდან რ
საგანებო დელეგატს აგზავნიან სამსრუთ აფრიკაში. მაგრამ
ზავი შესაძლებელი იქნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ინ-
გლისის მთავრობაც თავის მხრით რამეს დაუთმობს ბურებს,
თორემ ამ უმართ კრიტიკისა და ბოტასაც გადაწყვეტილი აქვთ
რძი ბოლომდის განაგრძონ... ვიტყვი, როგორც 29 მაი-
სის დეპუტატმა გვარდნიერს, კიდევაც დაუწყია ბურებთან მოლა-
პარაკება. მან შეძლება მისცა ჭიკაძის ვინსულის მოკლასა-
რავლს გენერალ სმუტს და ბოტას კერძო მდივანს დევეტს.
მანვე მოასდინა განკარგულება, რომ ტელეგრაფით დაუბრკო-
ლებოვი მიწერ-მიწერა იქონიონ კრიტიკებთან.

ჩინეთში. ტიანძინიდან იტყობინებენ, რომ ჩინეთში რვი-
ნის გზის დასაცვლად დატოვებული მუდმივი ჯარი ამნიართ
განაწილდება: ჰეიანის ნაწილს გერმანელები დაიცავენ, ტაიუის
ნაწილს — ფრანგები და შინჯაიგუანის ნაწილს — ინგლისელები.
იმპერატორის ოჯახის ჰეიანში დაბრუნება 10 აგვისტომდე
გადაიდგა სიცხეების გამო. ასლ ჩინეთის მთავრობის საზარუნ-
ველს შეადგენს საზღაურის მალე გადასდა და სასელმწიფოს
დამშვიდება. ჩინეთის ეველა პრეზიდენტების მმართველთ იმპე-
რატორის ბრძანება მიეცათ, ხარჯი, რაც შეიძლება, შეამცი-
რეთ და ბაყები გაამრავლეთ, რომ 450 მილიონი ტაელის
კონტრბუტია გადაუხადოთ ევროპის სასელმწიფოებს. ლი-
სუჩანგმაც გასცა განკარგულება, რომ მმართველებმა ყოველი
ღონე ისმარონ ცენტრალურ პრეზიდენტებში არეულობის მო-
სასპობათ, რადგანაც მშვიდობიანობა ასლ ჩინეთისათვის აუ-
ცილებელ საჭიროებას წარმოადგენს.

ნ ა წ ე ვ ე ტ ე ბ ი .

მადლი მადლს ერთას,
რომ მით ანთოს
ლამპარი იგი ბრწყინვალეობისა,
მთლად ქვეყნად რბდეს
და ბღვინვარბდეს
ჩათუი აზრი განსალებისა!
—
და რომ პატრუქი,
მის ნათელ-შუქი
არ დაშრტეს, — ლამპარს ჩვენც სუთი გამატათ
და გულ-ნადები,
ნადლადები,
მით ნათელ-ქინილია, ვანდამატოთ!..
—
თუ გაცრუდ დარდეს,
ეველად დავარდეს,
ვითა იგავში თუსლი მთესველას,
რომ არ შეიშოთას,
ჩვენ გვამართებს იმ დროს
ეველთ საკავად მიცემა სელის.
—
ბრძოლას მედგასისა,
ბურჯივით მდგასისა,
თვით მთესველისაგან მათობისაგან იგი! —

იქვეა ჩლად,
რმინშენო ძლად,
არ შეუსრულდა თუ თავის რიგი!..
—
შემდეგ ბრძოლისა,
მკურდ-მიწოლისა
ის თვალ-სახინოთ აღმოცენდება
და ობლათ ნაზარდს,
იმ წალკოტის ვარდს,
სასამო დილა გაუთენდება!..
—
მის ევევარება
ეველამარება
ქვეყნასა; მცინოთ ემსე-დარება,
ენეტარება,
ენექტარება
და იმ დროს რაღა შედარება!..
—
და, მსშ, ჭიდილი,
სიცოცხლ-სიკვდილი!
რმისოთ, ვხედავ. გული არ ცსრება!
—
მკლავ-გამართული
ბრძოლას ჩართული.
ან გამარჯვება, ან დამარცხება!..
დ. თომაშვილი,

ს ნ ო ბ ი ს შ ი ლ ე ზ ა .

(ან. ჩენოვიდან).

შუალღე იყო. მაღალმა და ჩასუქებულმა კაცმა, გა-
კრეკილი თავით და გაღმოვარდნილი თვლებით, — მება-
ტონემ ვალდირევემა, პალტო გაიძრო, აბრეშუმის ხელსა-
ხოცით შუბლი შეიწმინდა და სასამართლოში გაუბედავით
შევიდა. იქ კალმებს აწიპინებდენ.
— საღ შემოძლია აქ საჭირო ცნობის მიღება? — მი-
მართა იმან მეკარეს, რომელსაც სინით ჭიქები მოჰქონდა.
მე მინდა აქ ცოტა რამ ცნობის და ჟურნალურ დადგენი-
ლების კოპიოს (პირის) აღება.
— იქით მიბრძანდით! აი იმასთან, ფანჯარასთან რომ
ზის! — უთხრა მეკარემ და სინით ფანჯარისკენ გაუშვირა.
ვოლდირევემა ჩაახველა და გამობრუნდა ფანჯარისკენ, სა-
დაც მწვანე სტოლს მიჯლომოდა ახალგაზდა ყმაწვილი,
აბურძმული თმით, გრძელი მექეჭანი ცხვირით და გა-
ხუნებული მუნდირით. მას დიდი ცხვირი ქალაღებში წა-
ეყო და სწერდა. ცხვირის მარჯვენა ნესტოზე ბუზი დასე-
ირნობდა და ამიტომაც ის მალ-მალ წამოიგრძელებდა
ხოლმე ქვეითა ტუჩს და ცხვირს ქვემოღან უბერავდა, რის
გამოც იმის სახეს საქმიანობის გამომეტყველება ეძლეოდა.
— მე შემოძლია აქ... თქვენგან, — მიმართა იმას ვალ-
დირევემა, — მივიღო საჭირო ცნობა ჩემი საქმის შესახებ?
მე ვალდირევი ვარ... ჩემთვის აგრეთვე საჭიროა კოპიოს
აღება მარტის ორიდან ჟურნალურ დადგენილებისა.
მოხელემ კალამი საწერელში ამოაწო და შეხედა მც-
ლანი ხომ ბევრი არ მომივიდაო; როცა დარწმუნდა, რომ
მელანი არ წვეთავდა, — კალამი ააწიპინა. მისი ქვეითა ტუ-
ჩი უმალ წამოიგრძელებდა, თუმცა შებერვა ცხვირს აღარ და-
სჭირდა, რადგანაც ბუზი ახლა მის ყურზე შემჯღარიყო.

— მე აქ შემძლია საჭირო ცნობის მიღება? — ერთი წამის შემდეგ გაიმეორა ვალდირემა. — მე მემამულე ვალდირევი ვარ...

— ივან ალექსიერი! — გასძახა მოხელემ ჰაერში ისრე, ვითომც ვალდირევს ვერც კი ხედავდა. — ვაჟარ იარლიკოვს ეტყვი, როცა მოვა, რომ შემოტანილ განცხადების კოპია პოლიციას უნდა შეამოწმებინოს! ათასჯერ მიტყვამს იმისთვის!

— მე ჩემი დავის შესახებ, კნენა გუგულინის მემკვიდრეებთან, — წაიღუდუნა ვალდირემა, — ცნობილი საქმეა. დაბეჯითებითა გთხოვთ ყურადღება მომაქციოთ.

ვითომც ვალდირევს ვერ ამჩნევს, მოხელემ ტუჩზე ბუზი დაიჭირა, გულდასმით შეხედა და გადაადგო. მემამულემ კი ჩაახველა და თავისი უჯრიანი ცხვირსახოცით ცხვირი მოიწმინდა. მაგრამ არც აჰან უშველი. ყურადღებას არავენ აქცევდა. სიჩუვე ორიოდ წამი გაგვრძელდა. ვალდირემა მანეთიანი ამოიღო ჯიბიდან და დასდო მოხელის წინ ღია წიგნზე. მოხელემ შუბლი შეიკუმუნა, საქმიანობის გამომეტყველებით წიგნი თავისკენ მიიზიდა და მერე თვალები დახუჭა.

— ცოტაოდენი ცნობაა საჭირო. მე მინდოდა მხოლოდთ გამეგო: კნენა გუგულინის მემკვიდრეებმა რა მოსაზრებით... შეიძლება ცოტა ხნით შეგაწუხოთ?

მოხელე კი ამ დროს, გართული თავის ფიქრებში, წამოდგა და ილაყის ფხანით რიდასთვისაც შეკუთან მივიდა. ცოტა ხნის შემდეგ ისევ გამობრუნდა და ილა.

გადაათვა ლიერა წიგნი, რომელზედაც მანეთიანი ქალაქი

— მე თქვენ მხოლოდ ერთი წამით შეგაწუხებთ... ჩემთვის საჭიროა ცნობა, მხოლოდ... მოხელეს არ ესმოდა; ის კვლავ წერას შეუდგა. ვალდირევი მოიქუშა და ურმედოთ გადახედა თვის გარშემო მოწრიბინე კალმებს.

— სწერენ! — ამოოხვრით გაიფიქრა მან. — სწერენ... ღმერთმა დალუპოს ამათი თავი და ტანი!

ამასთანავე ვალდირევი სტოლს მოშორდა, ოთახის შუაგულში გაჩერდა და ნაღელიანათ ხელები ჩამოუშვა. მეკარე, რომელსაც ჭიქები მოჰქონდა და რომელმაც შენიშნა ურმედო გამომეტყველება ვალდირევის სახეზე, მივიდა მასთან ახლო და ჩუმად ჰკითხა:

— როგორ? შეიტყუეთ?

— რამდენჯერმე შევეკითხე, მაგრამ ჩემთან არც კი უნდა ლაპარაკი.

— აბა ერთი მიეცით იმას სამი მანეთი... — წასურხულა მას მეკარემ.

— ორი უკვე მივეცა.

— კიდევ მიეცით.

ვალდირევი სტოლთან დაბრუნდა და მწვანე ქალაქის ფული დასდო გადაშლილ წიგნზე.

მოხელემ წიგნი თავისკენ წაიღო, მას ფურცელა დაუწყო და უცბათ, ვითომც უნებურათ, შეხედა ვალდირევს, ცხვირმაც პრიალი დაუწყო, გაუწითლდა და სიამოვნებისგან დაეჭუქუნა.

— ახ!.. რა გნებავთ? — ჰკითხა მან ვალდირევს.

— მე მინდოდა ცოტა რამ ცნობა ჩემი საქმის შესახებ... მე ვალდირევი ვარ.

— ძალიან სასიამოვნოა! გუგულინის საქმის შესახებ? ძალიან კარგი! კერძოდ კი რა უფრო არის თქვენთვის საჭირო!

ვალდირემა აუხსნა თავისი თხოვნა.

მოხელე გაცოცხლდა, გვეგონებოდათ, ის ქარბუქმა წამოიტაცაო: მან ვალდირევს საჭირო ცნობა მისცა, განკარგულება მოახდინა, რომ კოპია გადაეწერათ და სკამიც მიართვა — ყოველივე ეს ერთი თვალის დახამხამებაში შესრულა. შემდეგ ამინდზე დაუწყო ლაპარაკი და იკითხა მოსაგელის შესახებაც. როცა ვალდირევი მიდიოდა, იმან ქვემო კიბემდინაც კი გააცილა, ამასთანავე იმგვარ სტუმარის-მოყვარეობით და პატივისცემით იღიმებოდა და საერთოდ ისე იქცეოდა, გვეგონებოდათ, მართლაც ეს ყოველ წუთს მზათ არის ყველა მთხოვნელის ფერხთა ქვეშე დაეცესო. ვალდირევს ცოტა ეხამუშა კიდევ მისდამი ამგვარი მოპყრობა და თითქოს რაღაც შინაგან გრძნობას დამორჩილებულმა, ამოიღო ჯიბიდან მანეთიანი და გადასცა მოხელეს, ის კი სულ თავს უკრავდა, იღიმებოდა და ბოლოს მანეთიანიც, როგორც წინეთ, ეშმაკურათ ჩაჯიბა, ასე რომ მანეთიანმა ერთი-ღა გაიპრიალა ჰაერში...

„უჰ, რა ხალხია!..“ — გაიფიქრა მემამულემ, როცა ქუჩაში გამოვიდა, შედგა და ხელსახოცით შუბლი მოიწმინდა.

გ. ახალციხელი.

ქართული საერო პოეზია.

I. თ. რაფიელ ერისთავი.

(შემდეგი. — იხ. № 21).

ამ ლექსებში არაფერი არ აჩვენებს მათ ავტორში იმ ნიჭს, რომელიც მან შემდეგში გამოიჩინა, და სამოცდაათ წელს აქეთ რომ აღარაფერი დაეწერა რ. ერისთავს, მისი პოეზია სრულებით უმნიშვნელო იქნებოდა და ისიც, როგორც პოეტი, — მკვდარი. ქართული პოეზიისათვის რ. ერისთავი სამოცდაათი წლიდან დაიბადა. ამ დროდან მოკიდებული მან უმტყუნა ალ. ჭავჭავაძის მუხას, მაგრამ თავის ნამდვილ მოწოდებას კიდევ ვერ მიაგნო. მთელი ათი წლის განმავლობაში ის გამოურკვეველ მდგომარეობაში იყო, — ძველთან კავშირი შეწყვიტა, ახალი ვერ მიაგნო და მტირე ხანს იგავებზე შეჩერდა. ამიტომ 70 წლიდან მოკიდებული 80 წლამდე რაფიელის პოეტურ მოღვაწეობაში გარდამავალ ხანას წარმოადგენს. თუმცა იგავებში რაფიელმა შესამჩნევი ნიჭი იჩინა, მაგრამ მისი ნამდვილი ასპარეზი საერო პოეზია იყო, რომელსაც მან 80 წლებიდან მიაგნო, ე. ი. მაშინ, როდესაც პოეტი ორმოცდაათ წელს გადაცილებული იყო. ქართული პოეზიისათვის რაფიელი ოთხმოც წლებში გაიფურჩქნა და ათი წლის განმავლობაში ისეთი ნაყოფი გამოიღო, რითიც მან ნიჭიერი პოეტის სახელი ღირსეულად დაიმსახურა. რა ღიდი განსხვავებაა წინანდელ რაფიელსა და იმ რაფიელს შორის, რომელიც ოთხმოცი წლებიდან სწერდა! როცა ერთმანერთს ადარებთ, თქვენ თითონ არა გჯერათ, ნუ თუ შესაძლებელია, რომ თავისი შესაფერი გზა ამდენ ხანს ვერ მიეგნოს ნიჭს?! როგორც ზემოთა ვთქვი, რაფიელმა ნიჭი პირველათ იგავებში გამოიჩინა და ამიტომ, სანამ მისი უკანასკნელი ათი წლის მოღვაწეობას დავახსიანებდეთ, მტირედენ სიტყვას ვუძღვნი მას, როგორც მიეგავს. იგავების სფერაში თავისი კალამი რაფიელმა აღრე სცადა; ერთი-ორი ორიგინალური იგავი დასწერა და მიანება თავი, რადგანაც მას, როგორც ორიგინალურ მიეგავს, ნიჭი არა ჰქონდა. ორიგინალობის სფერაში რომ ვერას გახდა, თარგმანებს მი-

მართა, — 78 წელს მან დაიწყო კრილოვისა და საბა-სულ-
ხან ორბელიანის არაკების თარგმნა. გარდა ორიოდ იგა-
ვისა კრილოვის არაკების უმეტესი წილი რაფიელს ისე სა-
უცხოვოთა აქვს თარგმნილი, რომ ზოგიერთი მათგანი
თვით ორიგინალურს არ ჩამოუყარდება. თუმცა ორიგინა-
ლური იგაგების წერაში რაფიელმა ნიჭი ვერ გამოიჩინა,
მაგრამ იგაგების მარტივი თემისაკენ მის ნიჭს უეჭველი მი-
ღრევილება ჰქონდა, რაც შემდეგმა მისმა პოეზიამ დაა-
მტკიცა. ამ გარემოებით უნდა აიხსნას ის, რომ მაშინ, რო-
დესაც იგაგები საუცხოვო თარგმანს წარმოადგენენ, „ძუნ-
წი გმირი“ რაფიელის თარგმანში პუშკინის „Скучный ры-
царь“-ს ნაკლებათ მოგაგონებთ.

ქართულ ენაზე კრილოვის არაკები ორმა მწერალმა
თარგმნა: რაფიელმა და აკაკიმ. თუმცა აკაკი პოეტურის
ნიჭით რაფიელზე მაღლა დგას, მაგრამ რაფიელის თარგმა-
ნები აკაკის თარგმანებს ჯობიან. რამდენიმე იგაგი, მაგ.,
„მგელი და გუგული“, „ორბი და გუგული“, „მაიმუნი და
სარკე“, „ძუნწი და ღვინა“, აკაკის გაცილებით უკეთეს
ფორმაში ჩამოუსხავს, ვიდრე რაფიელს, დანარჩენები კი
რაფიელის თარგმანში უკეთესი გამოვიდნენ. ამის მიზეზი
ორი შემდეგი გარემოებაა. აკაკის თარგმანი კრილოვის
არაკებისა თარგმანს არ წარმოადგენს, — აკაკიმ ისესხა კრი-
ლოვისაგან მხოლოდ აზრი, ფორმა კი თავისი მისცა, ზო-
გან შეამოკლა, ზოგან ისეთი რამ მიუმატა, რაც ორიგინა-
ლში არ მოიპოვება; ზოგან ეს აუცილებელი იყო, რო-
გორც მაგალითათ „ჭირვეულ თამადა“-ში, მაგრამ უმე-
ტესი მათგანის გადმოთარგმნა რომ შეიძლებოდა, ამას რა-
ფიელის თარგმანები გვიმტკიცებენ. რასაკვირველია, აკაკი-
საც და სხვებსაც სრული უკლებია აქვთ მხოლოდ აზრი
ისესხონ უცხო მწერლისაგან, სიტყვიერი გამოხატულება
კი ისეთი მისცენ, როგორც უფრო ეადვილებათ, ან საუ-
კეთესოთ მიაჩნიათ; მაგრამ პოეზია, სხვათა შორის, მით
განირჩევა პროზისაგან, რომ აზრს გარდა დიდი მნიშვნე-
ლობა აქვს იმ სიტყვიერ გამოხატულებას, რომელშიაც
მწერალი თავის აზრს ახვევს; ამიტომ ყოველ თარგმანში,
თუ კი ის თარგმანია, შეძლებისა დაგვრათ დაცული უნ-
და იყოს ეს სიტყვიერი გამოხატულება.

რაფიელის თარგმანი ამ მხრივ უნაკლოა; მასში
არა თუ დაცულია აზრთა წყობილება და ღვინის ყო-
ველგვარი სიტყვა, არამედ დაცულია კრილოვის პოეზიის
მუსიკალური მრავალ-ფერობაც, რასაც აკაკის თარგმანებ-
ში ვერ შეხვდებით. აკაკიმ კრილოვის იგაგების ღვინა-აზრი
თავის ადვილსა და მჩქეფარე ლექსში ჩამოასხა, მაგრამ
მისი იგაგების ლექსი უმეტესათ ერთი და იმავე წყობილე-
ბის არის, მუსიკალურ ერთფერობას წარმოადგენს. ეს კი,
ჩემის აზრით, იგაგებში ნაკლოვანებათ უნდა ჩაითვალოს
და არა ღირსებათ. როდესაც კრილოვის არაკებს კითხუ-
ლობთ, მასში გაკვირვებთ ლექსის მუსიკალური მრავალ-
გვარობა; ეს მრავალგვარობა არა თუ სხვა-და-სხვა იგაგ-
ში — ერთსა და იმავე იგაგშიაც კი შეუტანია კრილოვის.
ასევე მოიქცა რაფიელიც. ასეთ მუსიკალურ სიმდიდრეს
იგაგებში შემდეგი მნიშვნელობა აქვს: იგაგებში ყოველი
ცხოველი ადამიანის სხვა-და-სხვა თვისების ალღევარობა;
ადამიანის თვისება აქ ცხოველის სახით არის წარმოდგე-
ნილი და ამ თვისებას ცხოველები თავისი მოქმედებთა
და სიტყვებით ხატვენ. ამიტომ სიტყვიერ ფორმას და ლექ-
სის მუსიკას დიდი გავლენა აქვს ილიუზიის სიტყვიერზე.
როდესაც, მაგ., მუსიკა არ შეფერვბა იმ იდეას, რომელ-
საც ის უნდა ხატავდეს, ასეთი კომპოზიტორი მხოლოდ
უნჩობის სახელს დაიმსახურებს; თუ მუსიკა მწუხარების
იდეას უნდა ხატავდეს და მისი კომპოზიცია ამ იდეას სრუ-
ლებით შეფერვბა, მაშინ არა თუ სრული ილუზია გე-
ძლევათ, ზოგიერთ ჭარბი გრძნობის პატრონს ცრემლებიც
კი მოუყვ; სამაგიეროთ თუ მუსიკა, მაგ., მისის შენიერ
სალამოს უნდა ხატავდეს ტყეში და ამის მაგიერ მისი კომ-

პინაცია უფრო სევდას გვრის მსმენელს, განვითარებული
სმენის პატრონზე ასეთს დისგარმონია მხოლოდ უსიამო
შთაბეჭდილებას მოახდენს, გარდა იმისა, რომ მუსიკა სრუ-
ლებით ვერ წარმოუდგენს მსმენელს მას, რისი წარმოდგე-
ნაც უნდა, და ამგვართ თავის მიზანს ვერ მიაღწევს.
აგრეთვე როდესაც იგაგში დათვი სხარტულისა და მჩქე-
ფარე ერთ ლაპარაკობს, მელიას სიტყვებში კი ეშმაკობი-
სა და გაიძვერობის მაგიერ უხეირო კავალერს მოგაგო-
ნებენ, რომელსაც ჩვეულებრივი კომპოზიტორებიც კი ულა-
ხათოთ ამოსდის პირიდან, თქვენი ილუზია სრულებით
იფანტება. ამგვართ, მუსიკალური მრავალგვარობა იგაგ-
ში იცავს გარმონიას ღვინა-აზრსა და გარეგან ფორმის შო-
რის, ის მეტ სიტყვიერს აძლევს ილუზიას და, რომ ეს
გარმონია უკეთ დაუცავს რაფიელ ერისთავს, ვიდრე აკა-
კის, ამას შემდეგი მაგალითებიც ამტკიცებენ:

«მკვიდა და უთხრა მექას:
შეიბრადალე, ძმაო, ვკვდები!
სასწავ მექასაც ვკვდავ ვყოვობ,
უგო-უკვლოდ ვესტები.
მწუქსებს ღვიძლეთ და ძაღლებიც
ისევე ჭეუფენ, ჩემი მტრები,
და შენს აქით გზა აღარ მქვს.
შეიბრადალე, გვეყდრები.
მელამ უთხრა: «ხემა ვკვდა,
მეხდალე, გული მტკივა,
აჭა, ღმერთმა მოგახმაროს
მთელი ზეინი ვკვდა თივა».

ასე უთარგმნა აკაკის „მგელი და მელა“. იგივე ალა-
გი რაფიელის თარგმანში ასეთია:

«ნათლია ღვინა, არ გეხდალე...
— მკვდა შეხიჯლა მადლას მექას:—
შიმშილით ვკვდა... სუეკლა მგლები
ძწწან,
დაძწწან,
ჭშიანთ ყველას...
მწუქსებს ან სძინავს,
ძაღლები ღვინავს,
ღამის შიმშილით სული გამკვდაქს!..
მიშეეღე რამე,
ღმერთი იწამე,
გადამაჩნიე ამ საშინელს დღეს...
უცებ წამოსტა მექა ცბიერი
და მოასხენა:— «ვაჭ, შენს მექას!..
როგორ დადის აჭრე შიმშილი?—
შიმშილი, ვიცი, ძლიერ მხელას...
სომ დასუსტდები!.. უკუა ატკივა...
აი, ნათლია, შიმშილი თივა!..
თუნდ მთელი ძირი,
ნუღარას ჩივი. ნუღარას ტირი».

პირველ ლექსში ჩვენ ვხედავთ მხოლოდ აკაკის ლა-
მას ლექსს, სილამაზეს გარდა იქ არც ღვინა და ცული,
ილუზიაც ფრიად სუსტია; მეორე თარგმანში კი უკეთ არის
დახატული როგორც მელის გაკვირვებული და უსაშეალო
მდგომარეობა, რომელიც მისთვის შიმშილს მიუყენებია,
აგრეთვე მელიას ეშმაკობა და გაიძვერობა. როდესაც მე-
ლია ან მტერზე გაიმარჯვებს, ან გაკვირვებულ მდგომარე-
ობაში დაინახავს ვისმე, მას ხასიათათ აქვს საშინელი და-
ცინვა; მელიას ასეთი თვისება ერთნაირათ არის დაცული
როგორც ყველა ხალხის ზღაპრებში, ისე არაკებში. აკა-
კის თარგმანში მელიას ასეთი ხასიათი სრულებით გამო-
ტოვებულია; რაფიელის თარგმანში კი მელიას ყოველი
სიტყვა დაცინვა და თანაც ნიშნის მოგება.

მოვიყვან კიდევ ერთ მაგალითს აკაკის „მგელი და
წერა“-დან:

«მაგნამ მექამა მიუგო:
ბრეუო და სუელოო!

არა კმარა, რომ შენი
 არ დავიდექ ცოდვათ,
 როცა ეგ შენი თავი,
 ბრძელო, ვინში შედგა?

რაფიელს ეს ალაგი აი როგორ უთარგმნია:

«როგორ მიბედავ? — იმისის მგელი —
 გადაიწინე თავი სულელი
 და მით არც კი სარ შენ მადლობელი?!
 ერთი შესუდეთ ამ ულამაზის?!
 კისერი უგავს მიწის ჭიანჭის...» და სხე.

ამ ორი ალაგის შედარებით ყოველი მკითხველი და-
 რწმუნდება, თუ რამდენათ უკეთ ხატავს რაფიელი მგლის
 თავხედ უმადურობას. თუმცა ზოგიერთ იგაფში რაფიელის
 ენა ცოტა მძიმეა, მაგრამ საზოგადოთ მან კრილოვის იგა-
 ვების თარგმანში საუცხოო მთარგმნელის ნიჭი გამოიჩინ-
 ნა. როდესაც შედარებთ იგავეს მის წინანდელ პოეზიას,
 შემდეგი გარემოება გაკვირვებთ: მაშინ, როდესაც წინან-
 დელი მისი ლექსები მხოლოდ ქართულთა მუზას ნაყო-
 თია და უმეტეს მათგანში არაფერი არ ამხელს ავტორის
 ნიჭს, იგავეში ავტორს ეტყობა აუცილებელი ნიჭი და ამ
 ნიჭის თვისებაც ნათლათ გამოსჭვივს, — ამ თარგმანებით
 რაფიელმა დაამტკიცა, რომ მისი ნიჭის ფარგალი ვერცა,
 მას არ ძალუძს მსოფლიო ტიპების ხატვა, საქვეყნო იდე-
 ბისა და საჭირო-ბოროტო ფილოსოფიური კითხვების აღ-
 ძერა მკითხველის გონებაში, რომ მას შეუძლია მხოლოდ
 მარტივი ბუნებისა და ხასიათის, უბრალო დამოკიდებუ-
 ლებათა და მარტივი ცხოვრების მიერ წარმოშობილი ფა-
 ქტების საუცხოოთ ხატვა, — მეტი არაფერი. თარგმანები
 იმ შესავალს წარმოადგენენ, რომლითაც რაფიელმა მია-
 გნო იმ ასარჩხის კარები, ურომლისოთაც ის, როგორც
 ორიგინალური პოეტი, მკვლარი იქნებოდა და მარტო თა-
 ვის თარგმანებითა და კომედია-ვოდველიებით თუ დიქტირ-
 და ალაგს ჩვენი ლიტერატურის ისტორიაში. ეს ასარჩხი
 არის გლეხი და მისი ბუნება, მისი ინდივიდუალური მწუ-
 ხარება და მხიარულება.

ი. გომაროული.

(შემდეგი იქნება).

თფილ სათავადა-სნაურო ბანკის რწმუნებულთა კრება.

წარუხდელი «რწმუნებულთა კრება» გამგეობის ერთ დიდ
 გამარჯვებას და ოპოზიციის სრულ დამარცხებას წარმოადგენ-
 და. ოპოზიციის წინადადება არც ერთი შეწყნარებელი არ
 იქნა, მისი სმა დაჩნა «სმად მღადადებლისად უდაბნოსა შინა»;
 გამგეობის უკვლას მოსსენება დამტკიცდა და კრებამ შეუდგომ-
 ლათ სცნო იგი.

რით აისსება ეს? განა ოპოზიციამ ვერ წამოაყენა ვერც
 ერთი საუურადღებო ვითსება და განა გამგეობის მოქმედებაში
 არ მოინახებოდა შეცდომა?

მათაღას, ოპოზიციას ვერ ჰქონდა წინ-და-წინვე შეძუ-
 შაგებელი ულანი. მტუუნი იყო გამგეობა თუ არა, ის მანც
 მის წინააღმდეგ გამოდიოდა და ამით ბევრს ჰკარგავდა კრების
 თვალში. რა საწინააღმდეგო იყო, მაგალითათ, გამგეობის
 მოსსენება დამფასებელთა რიცხვის გამაჯვლების შესახებ? გა-
 მგეობა ამბობდა, ასლანდელი რიცხვი დამფასებელთა სავაზა
 და ჩვენ ისეთ ინსტრუქციებს შევიმუშავებთ, რომ დაფასების სა-
 ქმე მოწყობილადგება; ოპოზიციას კი ეუბნებოდა, გინდა თუ არა,
 უნდა გამრავლდეს დამფასებელთა რიცხვი და მით სარწივ
 უნდა გადადგას. რასაკვირვალა, კრება გამგეობას დაეთანხმა.

მაგრამ, თუ ოპოზიციას შეეცდომებო შედიოდა, მან ბევ-
 რი ძლიერ საუურადღებო ვითსებები წამოაყენა. და აი ქ კრე-
 ბა სამართალს გადაუგვა და დაეთანხმა გამგეობას ისეთ ვით-
 სებშიც კი, სადაც ის ამჟამათ მტუუნი იყო. შარმანდელმა
 კრებამ დააჯგინა, რომ სათავადო და მარტოთად თანსებას
 მოგება მიდიოდეს იმ განსაკუთრებულ თანხის შესადგებათ,
 რომლიდანაც მოკლე ვადიანი სესხი გაიცემა. გამგეობამ არ შეა-

სრულა ეს დადგენილება და წარუდგინა კრებას ანგარიში,
 დაც ეს მოგება წინანდებურათ ბანკის მიუღიო წლის მოგებას
 ემეტება. ოპოზიციას ვითსებად გამგეობას, რათ აუხუიეთ ვკე-
 რდი კრების დადგენილებასო? გამგეობამ უნასუსა, ჩვენ ეს
 წესდების დარღვევათ მიგვანხდა. — მას თუ აკრება, რათ არ
 მიმართეთ განსამარტებლათ სამინისტროს, როგორც ამისთანა
 შემთსეგებში იმავე წესდების § 470 გავალბით, ევითსებოდა
 ოპოზიციას, რათ დათრგუნეთ კრების უფლებებო? ამავე გა-
 მგეობამ ვრატუნი ვერ უნასუსა და მოკვდა თავის მისარტების
 მოყვანას მოკლე ვადიან სესხის დაასსების წინააღმდეგ, თუმ-
 ცა ეს მისარტება კრებამ შარმანვე უარტყო და ოპოზიციას
 დაეთანხმა... და იცით, როგორ გათავდა უკვლასუნი ეს? კრე-
 ბამ ვერ თავის შარმანდელი დადგენილება გააქმდა და შეძეგ
 გამგეობის ანგარიში შეუცვლელათ დაამტკიცა. კრების ამ სა-
 კვირველ მოქმედებას ერთათ ერთი აისსა მოქმედება: შარმან-
 დელ კატასტროფით ცოტა არ იუას შეუყუელი გამგეობის
 პრესტიჟი დღეს კვლავ გამაგრდა რწმუნებულთა თვალში. ისე
 გამაგრდა, რომ მის დასაცვლათ კრებამ თავის უფლებებიც
 კი უარტყო და თავის თავისვე მოწინააღმდეგეთ გამოვიდა.
 ამას შეძეგ სწორეთ ბავშური გულ-უბრუვილობა გამოიჩინა ბ.
 სულდოვმა, როდესაც უარტყდა თ-დ ჰავკავამეს მოკლე ვადიან
 სესხების თავისუფელ თანსებიდან გაცემის შესახებ: თუ რო-
 ძელივე წესდების შესლი ბანკის ინსტრუქციების წინააღმდეგათ
 სცნოთ, კრებას მოსსენება წარუდგინეთ და შეძეგ შეამდგო-
 მლობა აღმართ სამინისტროში ამ შესლის შეცვლის შესა-
 სებო. თორემ თავის ნებით წესდების ან ინსტრუქციების და-
 რღვევას ზოგჯერ ცუდი შედეგი მოჰქვება, როგორც შარმან-
 დელმა მაგალითმა გვაჩვენაო. აბა, რათ გაიმხლებს საქმეს
 თ-დი ჰავკავამე, როდესაც უფრო ადვილი გზა წინა აქვს: იმო-
 ქმედებს, როგორც საჭიროთ სცნობს, და კრება ანგარიშს
 შეუცვლელათ დაამტკიცებს.

ამისთანა პირობებში განა გასამტუუნარია ოპოზიციას,
 თუ ვერა გააწყო რა სსვა ვითსებშიც, მაგალითათ, დრამა-
 ტიულ საზოგადოებისათვის ჩვეულებრივ შემწეობის მოსპობის
 შესახებ? «ჩვენ გვინდოდა, თქვა თ. ჰავკავამემ, რომ ჩვენი მა-
 ტრიალური ძალა არ დასწილებულიყო, და ამიტომ საზოგა-
 დო საჭიროების თანსა სრულათ სათავადა-სნაურო სკო-
 ლის კომიტეტს დაუნიშნოთ», და კრებაც დაეთანხმა გამ-
 გეობას. დრამატული საზოგადოება კი, რომელმაც წელს ასე-
 დაც იმდენი ზარალი ნახა, ამ «ძალის დასწილებლობის»
 პრინციპის მსხვერპლათ გასდა და დაჰკარგა 1.000 მ. წლიუ-
 რი შემწეობა. ტუელი იყო თ. ვ. მიქელაძის ღალადი, თუტ-
 რი ერთი უძლიერესი სასსართავანის ხელში თვით ცნობიე-
 რების გასაღვიძებლათ და ნუ მოგუხპობთ მას შემწეობასო.
 თ-დი ჰავკავამე და მასთან ერთათ კრებაც თავის «პრინციპს»
 ვერ გადაუდგეს და უღმობლათ უთითებდნ ქსტორარდინალურ
 თანსაზე, თუმცა გარკვათ იცოდენ, რომ აქედან შედამხედეელი
 კომიტეტი დრამატული საზოგადოებას ვერაფერს მისცემდა, რა-
 დგახაც ამ თანსას სულ სსვა დანიშნულება აქვს...

ი. წ.

რედაქტ.-გამომც. ან. თ.-წერუაღისი.

ს კ ო ლ ა დ ა ზ ა ნ ს ი ო ნ ი
 ა. მამულიაშვილი.

ამხადების ემწვილებს სსვადასსვა სასწავლებლე-
 ბისათვის.

ოლგას ქუჩა (Ольгинская), № 13. 4-1

მიწის მზომელი

იღებს ეოველნარ სამიწათმსომლო სამუშა-
 ვოს როგორც თბილისში, აგრეთვე თბილისს გა-
 რეთ. მსურველთ შეუძლიათ ადრესი იკითხონ «კვა-
 ლის» რედაქციაში

B